

Szövetség

ARADI KULTURÁLIS SZEMLE

— XXV. ÉVFOLYAM, 3. (142.) SZÁM —



Ballagás – 2021

(Mészár Zsófia felvétele)

A R A D
2021. június

A CSIKY GERGELY FŐGIMNÁZIUM VÉGZŐSEINEK RENDHAGYÓ BALLAGÁSA

(Fotó: Ilona János)



Tartalom

Juhász Béla: Lazítás	1
Irodalom, művészet	
Szabó Péter: /fohász... / IMA / sóhaj.../	2
Dr. Bencze Mihály: Csak az legyen tanár	3
Ódry Mária: Naplemente	4
Nicolae Labiş: Mama	4
Frideczky Katalin: Ring	5
Jámbor Ilona: Korképek a kórházból	6
Nótáros Lajos: Asszony, aki nincs (6.)	8
Bodó Barna: Eszmét exportra	11
Csotó Nagy Mária: Napok	12
Tatár Etelka: Chicagói levél	
<i>Coca-Cola, farmernadrág, hamburger és rágógumi</i>	14
Nyári Andrea: Így írnak ők!	16
Drasztyl Anna: Elkallódott szavak	16
Baumann Brigitta: Lépj tovább!	19
Major Éva: Bosszú	20
Hitélet	
Kovácsné Faltin Erzsébet: Aranymise	21
Bátkai Sándor: „Az Úr azt nézi, ami a szívben van!”	22
Horváth Csaba: A kredométer (1.)	23
Oktatás	
Matekovits Mihály: Zúrzavarok az oktatásban	26
Tácsi Erika: Gondolatok nem csak az olvasásról	27
Nagy Gizella: Nyelvi rejtélyek nyomában (1.)	29
Történelem	
Ujj János: Gondolatok Trianonról	30
Egészség	
Dr. Vajda Sándor: Az életmentő véradás	31
Keresztrejtvény	
Brittich Erzsébet: 515 éves táblakép	34
Humor	
Révök Retép: Az Ördög társbérője! Avagy egyszer a föld körül és vissza!	35
Memoár	
Brauch Magda: Krumplipaprikás	37
Dr. Markovity Radmila: Az utolsó találkozás	38
Csulak Ferenc: Aninai történetek (1.)	39

LAZÍTÁS

Csaknem másfél évvel ezelőtt kopogtatott be először az ajtókon. Sunyi, ismeretlen, halált okozó vírus. De hát ezt mindenki tudja a földkerekségen. Valamilyen formában a Föld teljes lakosságát érintette a világjárvány.

És még nincs vége. Sajnos, senki nem tudja, hol tartunk, mire jutottunk az új koronavírusokkal. Csak reménykedünk. Bízunk abban, hogy szép lassan lecseng ez az egész, hisztériát keltő tragikus cirkusz. Elsötétül a porond, elcsendesedik a csinnadratta, s visszatér életünk szekere a megszokott kerékvágásba. És ha nem is halnak ki teljesen a gyilkos vírusok, sokszorosan legyengülve élünk velük tovább, anélkül hogy vicsorítanak mérgefogukat. Ugyanúgy, mint ahogy sok-sok más vírussal élünk együtt, és nem is veszünk tudomást létezésükről.

Rettenetesen belefáradtunk a – remélem – lassan elmúló járványba. Nemcsak fizikálisan, hanem mentálisan gyengültünk le. Nagyban hozzájárult ehhez a minden jóérzést mellőző média: az írott sajtó – papíron, monitoron, mobiltelefonon –, a tévé, a rádió stb. Mint ha vezényszóra terjesztették volna a valódi meg a rémhíreket valódi meg álszakemberek. Teljesen szabadon, cenzúra nélkül osztották az észt, hirdették a védőoltások többnyire csak vélt hatékonyságát, és elhallgatták alig ismert, hosszú távú mellékhatásait.

Elegünk van a karanténból, a rengeteg tiltásból, a fullasztó védőmaszk viseléséből, egyes embertársaink sanda, gyanakvó pillantásaiból, amikor lazán elhaladunk mellettük az utcán!

Ha értenénk a vírus nyelvén, megüzennék neki határozott hangsúllyal: ELÉG VOLT!

Juhász Béla



Kettő Groza János grafikája



Szabó Péter

/FOHÁSZ... / IMA / SÓHAJ.../

Óh, Istenem, Te tudhatod, mennyiszer elbuktam már,
és hányszor kezdtem újra...
Te tudod mankóval csetlő-botló lépteim...
ismerned kell szívem zörgő ritmusát,
és mindazt, amit lelkembe rejtettem;
ismered szelíd és haragvó harcom,
és tudod, kiről mintáztam arcom,
mikor félreálltam, és figyeltem rejtekemben...
és láttad előre, rám mi várt,
s ha elhagytalak, vezetted kezem a percek néma képein,
és velem voltál, ha rátaláltam a búra –
óh, Istenem, Te tudhatod, hiszen elbuktam már... annyiszor...
Te tudod, ha Nélküled indulok, végül Veled érkezem,
csak Te ismerheted, mennyit értek tetteim és az életem,
hogymennyire vágyom a jóra, mi mindörökké vigaszt nyújt,
és tapasztalással hiszem már: a szeretet az egy és igaz út!

dermedten nézem az ördögi tűzijátékot...
a kék égen halállal töltött rakéták húzzák a fehér csíkot...
és az ostobák gyűlölettel töltik meg mindazt, ami oly szép volt:
barátság, hit, remény, szeretet helyett csak a gyűlölet, gyűlölet...
lehet-e szabad haza mások legyilkolása árán – mondjátok meg...
lehet-e igazság ott, ahol halál aratott, hol csak elaszott
eszmék fölött lengenek a zászlók?
szívemben (kékben-) fehérben gyászolok,
és a sötét égen ott tombol a sunyi számítás, a gyilkolás...
milyen vallás az, mely halált hirdet, gyűlöletet, és nem életet?
Adj, Uram, békés Közel-Keletet! Uram, adj békét Izrael felett!
Uram, ki a mennyekben békét
teremtettél, tégy békét a földön, hozd el az élet szeretetét,
s a sok nép testvérként özönöljön Jeruzsálembe... hol minden kezdődött...
és ott a dombok között megérzed a végtelen lehetétét...



Kett Groza János
grafikája





Dr. Bencze Mihály

CSAK AZ LEGYEN TANÁR

Csak az legyen tanár, akit az Isten kiválasztott
Millió szempár közül, szellemével elárasztott.
Csak ima után menj osztályba, vedd fel a palástot,
Több ezer lelkecske rajtad csüng, ez lesz a családod.

Innen és túl, mutasd meg nekik az ígéret földjét,
Fogd kezüket, lelkükben hintsed el a remény zöldjét.
Beszélj úgy, hogy a hitese szavad minden gyerek értse,
Beteg világ galaxisában légy Isten édene.

Ha dörögnek indulatszavak, köztük tarts fegyelmet,
Sátán törbe csal, néhány jelző tévútra terelhet.
Vad világban legyél meleg otthon, szeretett haza,
Vágd a gazt, virágos rétnek legyél jótékony kasza.

Gondolkodj, őket is erre tanítsd, küzdjenek, ha kell,
Tanítsd meg sírni s nevetni, elégedj meg kevéssel.
Járd meg a poklot és a mennyet, hited világítson,
Fontosabb a szív, mint az ész, hatalom ne kábítson.

Hol nagy a bánat, suttogva vigasztald, kell alázat,
Őszintén örülj, ha boldogság árad, nem varázslat.
Majd megtalál, légy hű hozzá, ha forró a szerelmed,
Ha egyedül maradsz, elég mosolyoddal feledned.

Irigyeid, mint Jézust, üldöznék és megköveznek,
Jellemed töretlen, akkor keresztre feszítenek.
Golgotát végig kell járni, ez lesz tanári sorsod,
Krisztus fénye így gyúl ki diákjaidban, nincs zsoldod.

Erős leszel, lélekben megtisztult, és nem szóboglya,
Átgondolt, igazságos, és nem a pillanat foglya.
Gyűjtson szavad, tettek rőzséjén égjél, mint a máglya,
Deres hajjal fagyban másokat is lobbantsál lánggra.

Isteni szikrádtól nehogy az egész hazád égjen,
Ne Nérók ördögi dalaként maradjál csak ébren.
Elszállt szavaidat, ha majd jövőnek kőbe vésed,
Utolsó lehelettel szorítsd, s vezesd bölcsen késed.

(Bukarest, 2018. június 5.)



Kett Groza János grafikája



Ódry Mária

NAPLEMENTE

Még süt a nap, még látszanak az árnyak –
de már szürkül a táj, az égen felhők várnak,
közel az ég.

Még simogat a nap, árasztja melegét,
de holnap?

A táj búcsúzik?

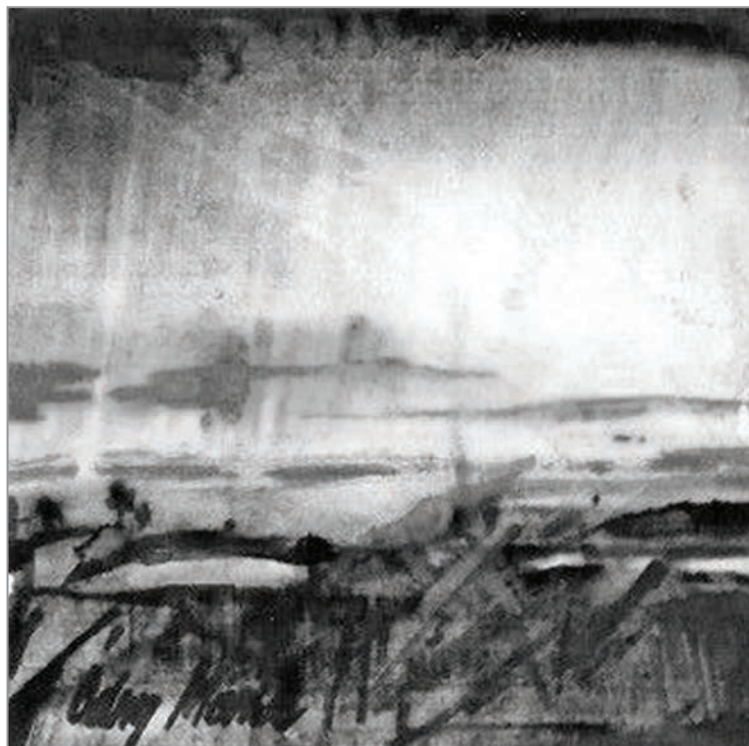
Lassan árnyékba vész

a lomb, a part, a fű, a rét,
feketébe fordulnak a színek,
és fáj,

hogy másnak is kacsint majd a táj,

ha hívsz, megyek, Uram,

megyek, mert muszáj.



Ódry Mária akvarellje

Nicolae Labiş

MAMA

Rég nem járogattam már kis falumban,
S egy hazulról érkező mondta tán,
Hogy kivirágzott már a fagyalbokor,
S hogy őszül, egyre őszül jó anyám.

Másik azt mondta: ágyban gyengélkedett.
Hogy is hihetek most már annyinak,
Hisz soraiból egyre csak azt látom,
Hogy napról napra mind fiatalabb.

Regéczy Szabina Perle fordítása



Kett Groza János grafikája



RING

Az asszony gyűrötten ébredt, kialvatlanul, rosszkedvűen – mint rendesen. Újabban hóhullámok gyötrik, amit nehezen tűr. Fáradt és ingerlékeny mostanában, gyakran minden ok nélkül elkapja a sírás. Valami furcsa várakozás nyugtalanítja, maga sem tudja, mit akar, mintha minden befagyott volna körülötte... Az éjjeliszekrényen álló kisrádióhoz fordul, és bekapcsolja. A férje már korábban felkelt, és most a szomszéd szobában matat. Hallani, amint rángatja a fiókokat, zörög, turkál és halkán szitkozódik magában.

– Június negyedike van, köszöntjük Bulcsú nevű kedves hallgatóinkat...

Az asszony letekeri a rádiót, és átkiabál a másik szobába:

– Keresel valamit?

Válasz nem érkezik, de hirtelen csend lesz. Úgy látszik, megtalálta...

Az asszony felkel, amúgy kócosan, pongyolában kimegy a konyhába, hogy feltegye a kávé, és elkészítse a reggelit. A konyhai rádió is szól. Megismétlik a dátumot: június negyedike... A házassági évfordulójuk napja! Méghozzá a huszonötödik! Már évek óta leszoktak arról, hogy megünnepeljék. A férfi rendszerint elfeledkezett róla, ő pedig megunt emlékeztetni rá. Neki is csak most ugrott be. A rádió hozta az emlékezetébe. Milyen kedves tőlük... Az asszony jobb kedvre derül, rágyújt egy cigarettára. A konyhát kávéillat tölti be. A férj ezalatt a nappaliban, amúgy pizsamásan egy fontos iratot keresgél, amit ugyan egyelőre nem talál, de ráakadt valamire egy fiók mélyén, ami egy időre megakasztotta. Egy gyűrű az. A jegygyűrűje. Mióta is nem hordja...? Jószerivel

az esküvő másnapján letette, és azóta sem volt a kezén. Ő nem a konvenciók embere. Most azonban figyelemmel forgatja, majd fel is próbálja. Illik az ujjára, nem lötyög, nem szorít. Folytatja a keresést. Végül előkerül a fontos irat, amit rögtön be is tesz a táskájába. A fürdőszobába indul, hogy megborotválkozzon. A tükörből jóképű ötvenes férfi néz vissza rá. Nem kopasz, nem ráncos, nem tokás, fogak épek, minden rendben. Ujján aranygyűrű csillog.

– Nős vagyok – mondja fennhangon, és elmosolyodik ezen, mint valami jó viccen. A konyhában már várja a reggeli. Együtt ülnek asztalhoz. Az asszony futó pillantást vet a férjére. Valami más-ként van, de még nem tudja, mi. Egyszerre nyúlnak a pirítósért. Kezüik összekoccan. A gyűrű! Az asszony nem szól, de a lelke mélyén meghatódik. Tehát tudja, nem felejtette el... Milyen kedves tőle, hogy éppen ma húzta fel a gyűrűt... a huszonötödiken... A férj eltávozik, ajtóban röpke csók.

– Mikor jössz?

– Majd jövők, szia!

Úton a hivatalba dugóba keveredik. A hosszú kocsisor jó ideje nem moccan. Keze a volánt markolja. Pillantása a gyűrűre téved.

– Nős vagyok – mondja ki újra, de ezúttal nem mosolyog. – Elválok! – határozza el magában. Erre most jött rá, villámcsapásszerűen. Maga sem tudja, miért, de éppen ez a gyűrű ébresztette rá házassága sivárságára, parttalanságára, értelmetlenségére. Pergetik a napokat, éveket, de tulajdonképpen régóta semmi közük egymáshoz. A hitvesi ágy időtlen idő óta hideg, nincs mondanivalójuk egymásnak, sehol egy mosoly, egy simogatás. Valami furcsa gépezet lassú körforgása viszi őket mindig ugyanúgy, mindig ugyanoda. – Ebből elég!

A gyűrű egész nap a kezén maradt, szinte el is feledkezett róla, de az elhatározás, hogy el kell válnia a feleségétől, szilárdabb, mint valaha. El is dönti, hogy még ma közli vele. Nem lesz kelles, de túl kell esni rajta. A felesége mutatós nő, simán talál még valakit magának... Gyerek nincs, a pénz nem gond, megosztozunk...

Ezt a hírt még valakivel meg kell osztania. Van egy nő... Szeret... Arra vár, hogy végre elszán-



jam magam a válásra... hogy ne kelljen titkolózni többé, hogy legyen végre közös az éjszaka, az ébredés, az ünnepek, a nyaralás... talán még gyereünk is lehet... Új élet! Az igazival! Végre! A nő ma is várta őt. Imádta ezt a férfit, az életét adta volna érte. Szerelmük évek óta azonos hőfokon égett, reszketve várták a találkozásokat, szenvedtek minden búcsúzás alkalmával, és bíztak abban, hogy egyszer eljön végre az ő idejük, ami csak az övék!

Nyílt az ajtó, megölelték egymást. Szokás szerint kivonultak a konyhába. Szerettek ott üldögegni, kicsit beszélgetni egy pohár bor mellett.

Koccintottak. Ekkor a nő felfedezte a gyűrűt a férfi ujján. A szíve jéggé dermedt, és egy szót sem tudott kinyögni. A kezében megállt a pohár.

– Mindennek vége! – döbbsent rá. Együtt maradnak hát... A gyűrű ezt jelenti... szépen megölték a huszonötödik házassági évfordulójukat, megerősítették az esküjüket, gyűrűt váltottak... De muszáj ezt ilyen szemérmetlenül és kíméletlenül értésemre adni?! Mért nem mondja meg tisztességesen, hogy ne számítsak rá?! Mi ez a kegyetlen játék?! Van képe idejönni és villogtatni a gyűrűjét!!! És még mosolyog!!! Mi folyik itt?! Ki ez az ember valójában? Ilyen hülye, vagy ilyen kegyetlen?!

– Mi van veled, olyan furcsa vagy – mondta a férfi, és már azon volt, hogy kifejtse kedvesének,

milyen elhatározásra bírta őt a gyűrű, mikor robant a bomba...

– Még kérde?! Köszönöm a szép ajándékot, amivel megleptél a huszonötödik házassági évfordulótokra! Voltatok templomban is? Rokonok, barátok, pezsgős vacsora, meghatott kézfogások, igen?! Talán még ágyba bújóska is? Hát gratulálok!!!

– Miről beszélsz? – kérdezte döbbsenten a férfi, akit teljesen váratlanul ért ez az egész, és egy kukkot sem értett belőle. Egyszerre elfelejtette, miről is akart beszélni a nővel. Szófoszlányok jutottak el hozzá:

– Hitegetsz... becsaptál... aljas vagy...!

Elnémulva nézte a kivörösödött, eltorzult arcot, hallgatta az indulattól remegő hangot, a vádaskodások és szemrehányások végtelen áradatát, és csak csodálkozott:

– Ez az a nő? Az igazi, akivel élni akartam?

– És most menj el, látni se akarlak többé! – csattant az utolsó mondat, amit végre felfogott.

A férfi vette a kalapját, és távozott. A lépcsőházban eltűnődött:

– Tényleg... a huszonötödik...!

Hazafelé betért egy ékszerboltba. Kiválasztott egy elegáns brill gyűrűt, majd vett egy huszonöt szálból álló rózsacsokrot. Otthon gyertyafényes vacsora, behűtött pezsgő várta.



Jámber Ilona

KORKÉPEK A KÓRHÁZBÓL

Időpont: 2019. jan. 4–11. Helyszín: kórházi sebézet, 217/215-ös kórterem.

Violának soha nem ment ilyen jól a vállalkozása, mint az elmúlt esztendőben. 13 évnyi megfeszített munka kezdte meghozni a gyümölcsét. Az a típusú nő, aki mindig a feje után megy, és bármibe kezd, nem adja föl, amíg szívvel-lélekkel hisz abban, amit csinál.

Eddigi élete során minden volt, csak akasztott ember nem, ahogy mondani szokta. Most, hogy végre saját szakmájában a saját cégét irányítja, nem érzi tehernek a munkát, dacára annak, hogy hivatalosan is nyugdíjas negyvenévi munka után. Igaz, a szeme kissé megsínyli a számítógép előtti

7-8 órás görnyedést, a háta úgyszintén. Újabban alhasa jobb oldali táján mintha kést szúrnának belé, de az éles fájdalom elmúlik, nem veszi komolyan. Aztán egy este belázasodik, s már semmiféle gyógyszerrel nem tudja csillapítani állandósult fájdalmát...

A kórház sürgősségi osztályának 217-es kórtermében ébred, ötágyas szalonban, perfúzióra kötve. Perforált vakbél, hasüreggyulladás. Az utolsó pillanatban hozta be a mentő, de a műtét után sem múlt el a veszély, így hét napi antibiotikum-kúrára írta ki az orvos, még vizet sem szabad innia ez idő alatt. Mivel egész életében nyüzsgött, lótotfutott, nagyon nehezen viseli az ágyhoz kötött-

séget, majdnem mozdulatlanságra kárhoztatva figyeli, és meséltetni kezdi a teremben sorstársait.

Erzsébet 80 éves, barátságos, halk szavú mácsai magyar asszony. Karácsony óta nem evett semmit, epekőve van, mindent kihány. Magas, szikár, szerényen elegáns. Végtelenül jóézésű, tiszteletudó, életében bizonyára soha senkit nem bántott meg akarattal. A gyermekáldás elkerülte, első férje korán távozott az élők sorából. Második élettársa román, ő is gyermektelen özvegy, ezért idős korukra a férj egyik unokahúgára bízta magukat. Hogy jól döntöttek, ezt maga Viola is tapasztalhatja: Saveta naponta bejár hozzá, mosdatja, fésülgeti, frissen mosott pizsamát ad rá. Látszik, hogy nem a vagyonáért gondolja mostohanagynénjét, hanem emberségből, szeretetből és tiszteletből. Igazán szép példája annak, hogyan kellene idős, rászoruló embertársainkkal bánni.

Diana középkorú, sovány testalkatú, elvált asszony. Hosszú, dús, ébenfekete hajkoszorú viaszfehér arca körül. Mindig szomorú. Egyetlen vigasza jóvágású kamasz fia, aki bőbeszédű, barátságos. Nem érzi jól magát otthon egyedül, nagyon szeretné már otthon látni az édesanyját. A fiatalember tisztí pályára készül. Az apja elhagyta őket egy kétgyermekes nőért, nem akar gyermektartást fizetni, de fia sem megy szívesen apja új otthonába. Diana keményen gürcöl. Talált ugyan egy új élettársat, de hamar kiderült, hogy élőködő típus, nem szeret dolgozni. Ellopta Diana aranyékszereit, ezért a nő kipakolta bérelt lakásukból, és följelentette a rendőrségen. Az ipse bosszúból úgy összeverte, hogy több bordája is eltört, az egyik átszúrta a tüdejét, így került már több hete a kórházba. Egy nap a fia azzal a hírral állít be, hogy csőtörés volt a lakásban, a szőnyegek vízben úsznak, nincs pénzük, mitévő legyen. Diana magába roskadva ül az ágya szélén, másnap egy másik szalonba fogják költöztetni, ahol van oxigénmaszk.

Floare testes, víg kedélyű, melegszívű nagyhalomági parasztasszony. Szívesen mesél, ízes román tájszólással sok népi bölcsességet oszt meg a szobatársakkal. Vasárnap délután az egész családja föl sorakozik az ágyánál, aztán napokig senki sem jön be hozzá a karanténra hivatkozva. Egyetlen kitartó látogatója egészségügyi technikumba járó unokája, aki elárulta Violának: a nagynak mellrákja van és menthetetlen. Az egész család tudja, hogy haldoklik, csak a beteg asszony hisz rendületlenül Istenben és a gyógyulásban. Az egyik éjszaka sok vér szivárgott ki a melléből, úgy liternyi; az orvos vigasztalás helyett megvádolta,

hogy a beteg rálépett a dréncsőre, és kitepte a sebből. Szegény asszonyt egész álló nap gyötörte a bűntudat.

Maria minden hájjal megkent 45-50 év körüli roma asszony. Szociális segélyen tengődik, bélrendszere teljesen kikészülve, többször megműtötték, mégsem tart be semmilyen orvosi utasítást. Folyton panaszkodik: az orvosok nem törődnek vele, mert szegény, hiába mondja, hogy fáj a feje, a hasa, hol itt sajog, hol ott, nem adnak semmire orvosságot. Ahogy az egészségügyi személyzet kiteszi a lábát a szalonból, rögtön nekilát valamit falatozni. Aztán székrekedésre panaszkozik. Kedvenc időtöltése családja egzecíroztatása. Egész nap a telefonján lóg, hol a lányát, hol a fiát, hol az unokáját hívja, és hangosan osztogatja utasításait, hogy mindenki hallja, ki az igazi főnök a családban. Nem igazán látogatják. Egyszer bejött hozzá a lánya, és Maria olyan jelenetet rendezett, hogy egy vérbeli színész is megirigyelhette volna. Valószínűleg nem először játszotta el a szerepet, mert a lánya egyáltalán nem hatódott meg tőle. Maria előszeretettel hordozza az infókat egyik betegtől a másikig, csodásan ért az intrikához. Sokat jár ki a folyosóra cigizni, az egyik telefonbeszélgetéséből kiderült, hogy a füstölnivalót hitelbe vette valamilyen csempésztől, majd akkor törleszt, ha kapja a segélyt 10-e körül. A legnagyobb problémája, hogy a kisebbik, szerinte lüke fia ne vegye el a telefont az alig hétéves unokájától.

Mădălina, becenevén Mădă, 19 éves. Féltoltan került be utolsónak a szalonba, Viola mellé. Bár alig van magánál, negyedóránként ugráltatja a személyzetet meg a szobatársakat. Mivel nagyon csúnya műtéten esett át, mindenki segíteni próbál, amíg rá nem jönnek, hogy van egy kis baj az agyával is. Kezelhetetlen. Másnap berendelték mellé egy családtagot, hogy felügyelje. Nem sok sikerrel, mert a nővérét ötpercenként szívatta valamivel. Közben kiderült, hogy van egy másfél éves kislánya, de a férjével rossz a viszonya, és szeretőt tart. Amikor a férj jön be, szótlannul, morcosan fekszik az ágyában, amikor a szerető, még táncra is perdül. A karantén dacára éjjel-nappal jönnek hozzá, egyszerre többen is. Viola többször megpróbálta fegyelemre inteni, mire az megfenyegette: „vagy én megyek el a szalonból, vagy te, de inkább te.”

Viola már nem tudja, mitévő legyen ágyszomszédjával, a szó szoros értelmében fél, hogy megfertőződik a sok látogatótól, hisz orvosa megmondta, nincs még túl az életveszélyen. Panaszára kezelőorvosnője azt tanácsolja, költözzön át

egy fizetéses, kétágyas szalonba. Ott már nagyon jól megy dolga, egy idős, aranyos hölgygel osztja meg a kényelmet, saját fürdőszobájuk is van. Kedélyesen elbeszélgetnek, és azon szórakoznak nagyokat, hogy Viola mennyire kívánja a kórházi kosztot, és sóvárogva nézi, milyen jó étvággyal kanalizgatja sovány húslevesét Geta asszony.

Egy éjszaka óriási ribillióra riadnak. Mădă szeretője öt roma legénnyel kérőbe jött a kórházba, csak hogy a szerető nagydarab felesége megtudta, és három asszonytársal ő is megjelent. Egymás hangos zavarásása közben betévedtek, ordibálva

Violaék kórtermének előszobájába is. Beljebb szerencsére nem hatoltak.

Másnap reggel a nagyviziten Viola és Geta asszony fegyelmezetlenségükkel úgy fölbosszantják a sebész főorvost, hogy az dúvadként rohan ki a szalonból, alaposan leteremtve minden útjába eső egészségügyi személyzetet. Hogy mi volt a bűnük a fizetéses kórteremben levő betegeknek? Hát az, hogy a belépő orvos fejük helyett a lábukat látta meg először, merthogy a kényelmetlen matrac miatt fordítva feküdtek az ágyon: fejjel az ajtó felé.



Nótáros Lajos

ASSZONY, AKI NINCS (6.)

ESTE A PARKBAN

Nagyon figyeltem, próbáltam követni gondolatmenetét, ezért meglepett, amint hirtelen a tárgyra tért:

– Wirth, született Moisescu, kettős ügynök. Amikor a Szeku Ausztriába küldte, ha jól emlékszem, nyolcvanháromban, a cél a német területeken élő román emigráció operatív ellenőrzése volt. Nem zárható ki, hogy a Szabad Európa Rádió román szerkesztőinek a megfélemlítése szintén feladatai közé tartozott. Azonban Moisescu-Wirth meghallotta az idők szavát, rájött: a keleti kommunizmusnak annyi, elfogadta az osztrák kémelhárítás ajánlatát. Feleségül vette Wirth asszonyt, s lebuktatott néhány pitiáner román szekust, miközben a Ceaușescu-ellenes csoport oszlopos tagja lett. Ennek köszönhetően, a forradalmat követően, megkapta ő is a részét a Szeku magánvagyonából. Azt hiszem, semmilyen titkot nem árulok el neked, kedves fiam, amikor kijelentem: jól menő üzleteit ebből a nem kevés pénzből indította.

Elhallgatott, elnézett valahová a fejem mellett található semmibe, várta, hogy mondjak valamit. Egy ideig hallgattam én is, s eközben, a változatlanság kedvéért, az ő tekintetébe kifeszített semmire meredtem.

– Wirth asszony tudta ezt, ügynök volt ő is, vagy beszervezték? – ezt kérdeztem, miután töltöttem még egy pohárral a ménesiből.

– Jó kérdés – bólogatott a homályban Mister Noname. – Ismereteim szerint, nem. De egy idő

után gyanakodni kezdett. Válasuk, azt hiszem, evvel magyarázható.

– No és Mariann? – folytattam továbbra is kiérten és távolságtartóan.

– Mariann, Mariann – ízlelgette a nevet Mister Noname, valahogyan úgy, mint a tanácstalan borkóstoló. – Nagyon bájos, nagyon kedves, és nagyon nem fontos. Született áldozat.

Néztem továbbra a közénk telepedett semmit:

– És ha mégse?

– Mi mégse? – törte át a homályos semmit Mister Noname hangja.

– Ha mégse buta, mégse kedves, mégse áldozat – tapogatóztam a közöttünk lebegő mocsárkipárlásban.

– Túl sok mégse – mondta Mister Noname, majd alig észrevehető elmélyülés után még annyit mondott: – Ha mind a három mégse áll, akkor viszont tudom a nem-tudásomat.

Mindketten hallgattunk egy darabig, Mister Noname észrevétlen nem-tudásában, én pedig abban a tudatban, hogy valakinek meg kellene már mondania Misternek, hogy odakint zajlik az élet. Időnként kirügyeznek a fák, a gyermekek nagy hangon igyekeznek az óvodába, iskolába, a nők között újra divatba jött a mini, biligétsz vagyona megállíthatatlanul növekszik, tavasszal szerelmes suttogások töltik ki az ágak közeit. Vajon neki mindez már nem jelent semmit, vagy megjátssza csupán a ki tudja, hány titkosszolgálatból visszavonult napkeleti bölcset?

– Na és az oroszok? – kérdeztem találomra.

– Az oroszok nem foglalkoznak ilyen piszlicsáré ügyekkel. Számukra Wirth már nem jelent semmit. Házgyára nem zavarja érdekeiket, s mivel a Ceaușescu-ellenes szekuscsoporthoz tartozott, tiszteletben tartják a megállapodást. Amely lényegében azt jelenti, hogy nem tesznek sem elene, sem érdekében semmit.

Az öreg hangja észrevétlenül foszlott szét saját tanácsstalanságomban.

– Kedves fiam, fogadja el ezt tőlem – hallottam aztán újra a monoton dörögést.

Odanéztem. Egy poros, címkétlen flaskát tett az asztalra, mintha épp most húzta volna elő a perzsa pléd alól.

Felálltam, megköszörültem a torkom, de az öreg megelőzött:

– Egy kérdésem van csupán önhöz, kedves fiam: ugye, nem felejtette el megnézni a kedves ifjú hölgy mobiltelefonját? A hívás- és üzenetlistára gondolok. Ugye, nem volt ennyire ügyefogyott?

Választ kaptam előbbi töprengéseimre: Mister Noname teljesen tisztában van biligétsz vagyoni helyzetével, a tavaszról sem táplál illúziókat, s nem hagyja figyelmen kívül a mobiltelefon és az internet által létrehozott újfajta valóságot sem.

– Nem, atyám – mondtam vidáman, miközben megmarkoltam a kadarka nyakát –, nem mulasztottam el ezt a lehetőséget. Sajnos, valaki megelőzött – mondtam rosszul megjátszott nyíltsággal. Nem zavart, ha Mister Noname azt hiszi, hazudok.

– Rendben, gyermekem, biztos vagyok benne, hogy e nemes italhoz megtalálja a megfelelő partnert – mondta még búcsúzóul, de nem állt fel.

Kifelé menet még hallottam, amint utánam szól:

– Ne felejtse el meglátogatni máskor is. Egy sokat látott öregember számára mindig valódi felüdülés az ön látogatása.

Mentem tovább. Már az alulról megvilágított járdáról észrevettem, hogy a fekete Lexus mögött áll még egy kocs. Onnan Mercedesnek néztem, de amint Rondácska mellé értem, megállapítottam, hogy vadiúj Chrysler. Fekete volt ez is, hangtalan, mint a lombok között feléd kúszó fekete mamba. És beláthatatlan. De amikor elindulásom után rögtön bejeleztem balra, láttam, amint hideg szemében fények gyúlnak.

Alig múlt tizenegy. Adriennt hívtam. Mi van, ha befejezte a nagytakarítást, kimosta az összes szennyest, megfőzte a hétvégi ebédeket, s most vár rám, a holdfényből kilépő álomlovagra, egy poros üveggel a kezében? Hagytam, csengjen

ki, ameddig csak akar. Ha fel kell ébreszteni, hát ébredjen fel, annyit beszélgettünk már az éberség fontosságáról a mai világban. De vagy nem ébredt fel, vagy egyszerűen nem akarta felvenni, az utolsó csengőhang után alig észlelhető kattánás következett, majd egy ajzottan csattogó női hang közölte velem, hogy ő a hangposta, mondjam el neki, ha valami sürgős közlendőm nem hagy nyugodni a késő éjszakában. Elnyomtam a hangot, s a telefont az anyósülésre löttem.

Azon morfondíroztam, milyen szerencsétlen bunkó vagyok. Igazi gyökér, amennyiben az egy generációval mögöttem járók szókincséből meríteném önostorozásom tárá. Tőről metszett tahó, aki ahelyett, hogy színházba menne a világ egyetlen tökéletes humorérzéssel bíró asszonyával, végiglumpolja a napot, hogy aztán, markában egy szutykos borosflaskával, megjelenjen nála éjjel előtt pár perccel, nyakában legalább két közönséges modorú alakkal, akik egy Chryslernek álcázott dögkeselyűben követik a sötét éjszakában. A gondolatsor annyira megviselte önérzetemet, hogy keményen fékeztem. Valahogy be akartam bizonyítani magamnak, hogy még számíthatok rám.

Mögöttem heves féksikoly szakította szét az éjszaka sejtelmes csöndjét, összehúzódva vártam, amíg hátulról belém száll a sötét árnyék, és Rondácskával együtt szétszór a még mindig forró aszfalton.

Úgy látszik, az amerikaiak, minden látszat ellenére, azért mégsem felejtettek el teljesen autót gyártani. A Chrysler orra a visszapillantó tükrökben himbálózva megállt két lépésre mögöttem. Én csak ültem a Fiatban fél szemmel figyelve, amint a láthatatlan vezető mellől kiszáll egy valóban közönséges modorúnak kinéző fickó, s komótosan elindul felém. Miközben én finoman kikattintottam a mellettem simuló ajtó zárját, a spanyolosan pengeszerű fenyegetés két kocsi között átballagott az oldalamra, majd ráérősen megállt az ajtó előtt. Az ablak le volt eresztve, én még mindig a visszapillantót lestem, ügyelve arra, hogy úgy tűnjék, mintha csak úgy bámulnék meredten előre a semmibe. Közönséges modorú sorstársam nem hazudtolta meg elképzeléseimet, lassan cigarettára gyújtott, majd, ezüstösen csillogó öngyújtóját jobb kezével együtt nadrágzsébébe süllyesztve, unottan lenézett rám.

Idegesek vagyunk – kezdte a keménynek és megfélemlítőnek szánt szövegét.

Legalább száz filmben láttam már ezt a jelene-
tet, azt hiszem, ő még többen, elvégre a beveté-

sek előtti hosszú semmittevések óráiban mi más csinálhatna... Biliárdozhatna éppen, döntöttem el hirtelen, s legalább olyan gyorsan, de még annál is nagyobb elhatározással kilöktem az ajtót, egyenesen a modoros fiú ágyékába. Látszott, sohasem ült még olasz népautóban, képtelen volt felmérni a reá leskelődő veszélyeket, így aztán telibe kapta Rondácska ajtajának élet. Miközben kipattantam, láttam, amint az égő cigaretta nagy ívben repül ki tágra nyitott szájából, de nem sikerült még teljesen összecuklania, amikor jobb lábbal teljes erőmből tökön rúgtam. Hang nem hagyta el torokát, mielőtt földet ért, aztán is csak nyöszörgött csendesen összehúzódva.

Két ugrással a Chrysler jobb oldalán voltam, s a nyitva hagyott ajtón a sofőr mellé huppantam. Épp idejében, hogy a térképtartó reteszén matató kezére üssek. Tökéletesen sikerült ez is, az ajtó lecsapódott, s jobb kezemmel, szinte folyamatos mozgással, elértem a benn rejtőző fegyver agyát. Amikor kihúztam, s hüvelykujjammal kibiztosítva a zihálva sípoló sofőrre emeltem, elégedetten állapítottam meg, hogy egy 9000-es Cougart tartok kezemben.

Ez a mellettem ülő fazont szintén megnyugtatta, enyhe mosollyal, de megadóan szólalt meg:

– Faszikám, épp most követted el életed legnagyobb faszágát.

Úgy látszik, a sofőr szókinccse nagyjából az egyszerű emberek nemi életéből táplálkozott. Pedig nem úgy nézett ki, mint akinek túl sok köze van a szexhez: tüskésre nyírt haja alatt verejtékező toka lógott, hasa, mint egy idő előtt kinyílt légzsák, szinte magába olvasztotta a kormány alsó felét. Feltehetően ezért mozdult olyan körülményesen a térképtartó felé.

– Nem pofázunk, nem mozgunk, és főleg nem adjuk a kemény fiút – válaszoltam én gyorsan, miközben azon voltam, hogy elképzeljem, mi módon tehetek pontot ennek az áldatlan helyzetnek a végére. – Kiszállni – mondtam határozottan egy megfoghatatlan sugallatnak engedve –, gyorsan, de finoman, mint Barisnyikov a *Hattyúk tavában* – tettem még hozzá.

Megvártam, míg a legalább százharminc kilós hájtömeg kicsusszan az ülésről, s emelkedni kezd a kocsí fölé. Akkor kiszálltam én is egy folyamatos mozdulattal, a Berettát a felém forduló malacarcra fogtam. Kissé lehajolva, bal kezemmel

a kibelezett térképtartóban matatva, legnagyobb megkönnyebbülésemre megtaláltam, amit kerestem. A fiúk fölöttébb előrelátóaknak bizonyultak. Pedig errefelé ritkán fordult elő, hogy egyszerre szükség legyen mindenre: pisztolyra, bilincsre, gumibotra és gázsprayre.

Kivettem a bilincset, s hátulról mögéje kerültem:

– Szólítsd ide beteges barátodat. Mondd meg neki világosan, hogy amennyiben nem siet segítségedre, a májad sokkal rosszabb állapotba kerül, mint ahogyan azt az orvosod valaha el tudná képzelni.

A másik akcióhőst éppen felültében zavarta meg nagyképzű szövegem. Feltápáskodott, majd még enyhén meggörnyedve közeledett felénk. Mondani akart valamit, de beléfojtottam a szót:

– Ma nincs dumcsi parti, ma a hallgatás és a meditáció napja van.

Ahogy mellénk ért, ballal megpördítettem, s jobb kezére zártam a bilincset. Ugyanazzal a mozgással a kinyitott ajtó mögé löktem, a még mindig tájékozódó dagit pedig az ajtó és a kocsí közé. Aztán a bilincs szabadon hagyott végét átrántottam a leengedett ablakon, és a most már vészjóslóan ziháló hústorony bal kezére kattintottam. Ott álltak, és néztek a másikra, mintha most látták volna először egymást.

– Most pedig nagyon figyeljete, tohonyáim – mondtam élesen –, nem érdekeltek, olyanok vagytok, mint két szűzhártya rögtön a behatolást követően. Értelmetlenek, ha nem fognátok föl, mire célok. További kellemes éjszakai kocsikázást! – hallottam saját hangomat, miközben a Berettát az út másik oldalán húzódó park bokrai közé hajítottam. Melléjük léptem, a Chrysler nyitott ajtaját még arrébb toltam, s ez mindkettőjüket kibillentette egyensúlyából. Ezt kihasználva kivettem az indítókulcsot.

– Feladat kezdő balekoknak – mondtam, majd elindultam a Fiat felé.

Mielőtt beültem volna, mutatóujjamon lógatva felmutattam nekik a slusszkulcsot, majd azt is behajítottam a bokrok közé.

Beültem, indítottam, indexeltem, néztem őket a külső visszapillantóban, amint bambán bámulnak a parkra, aztán keményen ráléptem a gázra. Úgy éreztem, mára épp eleget dolgoztam.



ESZMÉT EXPORTRA

Obama megszólalt. Igen, a korábbi USA-elnök. Úgy ítélte meg, mondandója van. És mivel ismertsége mindenképpen van, akkor is odafigyelnek rá, ha ingoványos eszmei talajra téved. Most azért szólalt meg, mert úgy látja, a Trump utáni USA-ban jó irányt vettek az események, és itt-ott még váltásra van szükség. Éles szemmel kiszúrta, hogy a demokrácia a képviselő, a törvényesség, a választások kérdése és egy évszázados „eredeti” igazság kimondására is vállalkozik: a demokrácia működéséhez szükséges, hogy egyaránt legyen bal- és jobboldal is, és ezek közötti kiegyezésre van szükség... Erre a stabil elméleti alapra ereszkedve (kucorogva) mondja ki az áment: vannak gondok még a leggazdagabb országokban is, a legfejlettebb demokráciák sem immunisak a demokráciát illetően. Problémát lát Oroszországban, Törökországban, a Fülöp-szigeteken, Mianmarban. Kérdem: ki nem látja? Csakhogy a felsorolása végén megjelenik Magyarország is. Egy interjúban mint ha megmagyarázná, mire is gondol. Egy Merkel is említő kérdésre ezt válaszolta: „ezek a jó emberek, akik jó célokért küzdenek, és hatalomba is kerülnek.” Keresem, kik az ezek. Az interjú erről nem tájékoztat. Angela Merkel jó ember – ez világos. Azért csak mond még valamit: szerinte az egyik vezetői típus demokratikus alapokon irányít, bevonja az embereket is a döntéshozatalba, és van a másik típus, az erős ember típusa. Utóbbiról azt mondja, ők fentről lefelé uralkodó, hierarchikus rendszert építenek ki, és alattvalókként kezelik az állampolgárokat. És kimondatlanul, de ide sorolja a magyar miniszterelnököt.

Érteni vélem Obamát. Szerinte az a politika és politikus jó, amely/aki elfogadja a mai amerikai, Trumpot félreállító fősodor értékválasztásait. A globalizmusét, amikor egy sajátos politikaértelmezés jegyében a nagyhatalmak exportálnak (exportálni akarnak) mindent: demokráciát, világszemléletet, stratégiát, információt. Ez simán megvalósult az 1990-es években, amikor úgy öleltünk magunkhoz mi, a szovjet szorításból és saját diktatúránk kötelékeiből szabaduló emberek mindegyike, ami nyugati, mintha mennyei manna hullott volna közénk. Akik már akkor átláttak ezen a szítán, többnyire a kommunista titkosrendőrség fi-

gurái, beálltak a nyugati tőke szolgálatába, és azt is elpocsékolták/szétrabolták, ami utóbb igencsak kellett volna az újrainduláshoz. Csakhogy közben eltelt bő két évtized, s (Közép)-Kelet-Európa népei, pontosabban azon polgárok, akiknek sikerült felébredni a Nyugat-bódulatból, ma egyre kevésbé vevők az imperializmus kínálatára. Legyen gazdasági, politikai, eszmei.

Ráébredtünk: a forradalmat nem lehet exportálni. Megmutatta ezt 2014-ben a kijevi Majdan. Láthattuk, mit hozott az arab tavasznak nevezett 2011-es tüntetéssorozat, amely Észak-Afrika fél-tucat országában rázta meg/döntötte meg a demokratikusnak valóban nem nevezhető hatalmat, s a sok ezer áldozat mellett hozott helyette zűrzavart, mélyszegénységet, migrációs hullámot – de demokráciát egyáltalán nem.

Létezik egy ún. demokrácia-index, miszerint a világ 177 országából 75-ben demokrácia van, 49 országban a demokrácia és diktatúra közötti átmenetről lehet beszélni, és 53 országban diktatúra van. Fogadjuk el, hogy ez a helyzet. De nézzük meg a legalapvetőbb, minden fölös okoskodás nélküli demokráciaértelmezést. A demokrácia a népnek a közügyekben való részvételére épül, olyan politikai rendszer, melyben a szuverén „nép”, tehát a társadalom összes teljes jogú tagja – nem egyén, kis csoport vagy a hatalom bizonyos csoportja – felügyeli a közügyeket, beleértve a kormányzást is. Vagyis minden ország polgársága (lakossága) maga dönti el, hogy milyen legyen a hatalom. Nem az Európai Unió, és nem a mindenben vezető Amerika.

Valóban vannak országok, ahol a lakosság nem szerzett elegendő tapasztalatot ahhoz, hogy a demokrácia intézményeit jól működtesse, illetve nem épült még ki a hatalmi fékek és ellensúlyok demokráciára jellemző rendszere. Feljogosíthat ez bárkit, bármilyen államot arra, hogy demokráciaexportra vetemedjen? Nyilván nem. Demokráciát, forradalmat nem is lehet exportálni. Akkor van esélye a forradalmi változásnak, ha az adott közösség felelősen viszonyul saját sorsához. Konrad Adenauer mondta 1946-ban a hitlerizmusból feltápászkodó német népről: foglalkoznia kell a politikával, mert csak a politikai belátás és a

politikai érettség útján érhető el a szabadság és az új, szabad Németország felépítése. Meg kell érteni, folytatta Adenauer, az állam nem bír korlátlan jogokkal. Hatalma határa a személy méltósága és a polgárok elidegeníthetetlen jogai. A többségnek nincs önkényes és korlátlan joga a kisebbség felett. A kisebbségnek is vannak jogai és kötelességei.

Persze, bólintanak Brüsszelben, ez igaz, de... Ott van a kelet-európai populizmus, a törzsi gondolkodás, amikor a nép vezére köré gyűl, aki elutasít minden mást. Azt csendben felejtetni vélik, hogy a vezért a népe választja meg – demokrati-

kusan. Aki a népnek tartozik felelősséggel, és nem Brüsszelnek. Brüsszel gondoskodó mindentudóként javasol meg felszólít. Ha valaki úgy gondolja és kimondja, ennek határai vannak, akkor jön a törzsiség vádja. Kérdem tisztelettel, milyen szabály jegyében mondhatná meg Brüsszel nekünk, ki legyen a szomszédunk, kit fogadjunk be, kivel kelljen egymás mellett élnünk.

Mi kell nekünk kies kelet-közép-európai világunkban?

Csend és nyugalom. Olyan világ, hogy önmagunk maradhassunk.



Csotó Nagy Mária

NAPOK

Ma van a vándormadarak világnapja – mondták be reggel a rádióban május 8-án. Igaz, már február végén megjelentek a gólyák, valamint a rajongóik, követőik is videokameráikkal és egyéb készülékeikkel, akik közkinccsé teszik a felvételeket. A modern, főleg városban élő embernek talán nem is árt nézni a messziről jött madarakat legalább így, felvételtől, mert ha nincs is például fecskéfészék az esetleg nem is létező eresz alatt, ha látott már, felidézi, ha ezután lát, rábólint. Érdekeség a vándormadarakról, hogy állítólag először a hímek kitakarítják a fészket a nőstény érkezésére (ez igen!), a párok áprilisban költenek, majd a fiókák májusban kelnek ki, így lehet ünnepelni.

A világnapokat többnyire nemzetközi szervezetek hirdetik meg, ha másképp nem megy, így üzenik, hogy „figyelem!” Erre meg arra. Legalább egy napra.

Május tizedikén a madarak és fák napját nagyon kreatívan ünneplő elemi osztályos kisdíjakok a Pro Schola Csiky Gergely Egyesülettől még fát ábrázoló csokinyalókat is kaptak. Megérdemelték. A Főgimnázium legkisebbjei virágot ültettek, madarakat, fákat, állatokat rajzoltak.

Rögtön megemlíteném a Wikipédia napját január 15-én. Ha éri is kritika, sok esetben onnan szerezzük értesítéseink egy részét, mint most én is ezeknek a világnapoknak a felsorolását nézve.

Első észrevételem az, hogy fogynak az üres napok, úgyhogy, ha új világnapot szeretnénk ja-

vasolni, igyekeznünk kell. A második, hogy a komoly témák és események mellett megjelennek úgynevezett furcsa, humoros hangvétellűek is.

Itt van például a meztelenül kertészkedők napja májusban. Gondolom, ezt nemcsak a tevékeny ünneplők kedvelik, akik az ember és a természet kapcsolatára akarnak fókuszálni, hanem a szomszédok is nagy figyelemmel kísérik.

Az alvás világnapja márciusban van. Lehet globálisan horkolni?

A nemzetközi vámnapon nyugodtan átsétálhatunk, mondjuk egy Picassóval a hónunk alatt Hegyeshalomnál?

Azt gondoltam, hogy a verebek világnapját a kínaiak javasolták mea culpázva, hogy 1958-ban körülbelül két milliárd verebet irtottak ki Mao „a négy kártevő” ellen meghirdetett harcát szolgálva, de kiderült, hogy nem ők, hanem az Indiai Természettudományos Társaság.

Komolyra fordítva a szót, áprilisban felhívják a figyelmünket a műemlékvédelemre. Jó, hogy van színház napja márciusban, főleg, hogy Shakespeare óta tudjuk, „színház az egész világ”. Októberben a zene, novemberben a filozófia világnapja van. Én csak annyit tennék hozzá, hogy ezeknek úgymond mozgó dátumúaknak kellene lenniük, átítatva az egész évet, felváltva vagy együtt. Majd egy aranykorban?

Az emberek többsége által ünnepelt nap az anyák napja, országoként változó dátummal: Magyarországon május első vasárnapján, Romá-

niában többnyire a másodikon, a világ más tájain pedig más hónapban tartják. Virággal a kezünkben igyekezve, ha még van, hova, talán Petőfi sorait idézzük gondolatainkban: „Mit mondok majd először is / Kedvest, szépet neki? / Midőn, mely bölcsőm ringatá / A kart terjeszti ki.”

Erről a karról van szó akkor is, amikor anyaországról beszélünk, gondolva az érzelmi kötődésre, amit az anya szó jelent. Valóban vonatkozhat ez a kifejezés egy olyan országra is, amelyik fennhatósága alá tartoznak más gyarmati sorban lévő országok. Már amelyiknek voltak gyarmatai. Azonban, számos szó értelme változik az idők folyamán, és ezt nem feltétlen nyelvészek döntenek el, hanem a nép, „az istenadta nép” lelkülete. Az

anyaországa egy adott népcsoportnak lehet az az ország, melyben az adott nép az államalkotó többségi nemzet.

Az Aradon született Kuncz Aladár a *Fekete klostorban* visszaemlékezik az első világháború ideje alatti öt évig tartó internáltságára. A noirmoutier-i várban, amit szigetbörtönnek nevez, az első napok egyikén, este összeverődtek az ott lévő magyarok, és elkezdtek népdalokat, kurucnótákat énekelni. Egy francia káplár megkérdezte, mit énekelnek. Mondták, magyar vallásos dal. Éppen a himnusz volt. „Nyújts feléje védő kart!” „C'est bien” – volt a válasz.

A béke világnapja január elsején van.



Tankó Dóra rajza (1. osztály)



Gallov Júlia rajza (előkészítő B osztály)



Ambrus Dóra rajza (előkészítő B osztály)



Văcaru Olivér rajza (1. osztály)

**A rajzokat a Csiky Gergely Főgimnázium kisdíákjai készítették a madarak és fák napja alkalmából. (Fotó: Viszhányó Aranka)*



COCA-COLA, FARMERNADRÁG, HAMBURGER ÉS RÁGÓGUMI

Nem minden amerikai termék, amiről ma azt hisszük, hogy az!

Lássuk csak, mi jut eszünkbe, ha azt mondjuk, hogy amerikai. Termékre gondolok, nem fogalmakra. Elsősorban is a Coca-Cola, a farmernadrág, a hamburger meg a rágógumi.

1886-ban John Parton gyógyszerész, Georgia állam Atlanta városában coca evelekből és dióból egy barnás szirupot készített, és gyógyszerként árulta. Amikor az üzlet beindult, Parton eladta egy másik gyógyszerésznek, Asa Candlernek, aki viszont már üdítőként forgalmazta, mert a szirupot szódavízzel keverte. Az üveges árusítás nem Candler ötlete volt, hanem másik két kereskedőé, akik ettől meg is milliomosodtak.



1903-tól a Coca-Colának nevezett üdítőben már nem használják a cocalevelet. Az ital pontos összetételét nem is lehet tudni, mert a Coca-Cola Company hét lakat alatt őrzi a titkot. Az első világháború idején vált a kóla népszerűvé a határokon túl és Európában is, mégpedig annak köszönhetően, hogy a vállalat minden egyes Európában harcoló vagy állomásozó katonának adott egy ingyen üveg kólát. Így a katonák népszerűsítették ezt a terméket, és annyira megszerették, hogy európai fiókvállalatok létesítését követelték. A háború után a gyárak továbbra is termeltek, sőt ma már a világ minden pontján vannak Coca-Cola-gyárak, ahol amerikai licenc alapján gyártják a negédes nedűt. Sőt fogyasztása olyan népszerű, hogy a fiatalok és gyerekek inkább isznak kólát, mint tejet. Ehhez persze az árak is hozzájárulnak. A kóla pedig ahhoz, hogy tönkremenjen a gyerekek fogazata.

1850-ben egy fiatal német emigráns, Levi Strauss, San Franciscóba érkezett. Kaliforniában ekkor tombolt az aranyláz. Férfiak ezrei jöttek ide aranyat ásni. Levi nem aranyat kutatott, hanem vásznat akart eladni az aranyásóknak, mégpedig nem is akármilyen vásznat, hanem sátorponyvát. De egy napon arra figyelt fel két aranyásó beszélgetése során, hogy az egyik azt panaszkolta, nem talál eléggé tartós ruhát ehhez a munkához. Ebből támadt az ötlete, hogy a felhalmozott sátorponyvából nadrágokat varrjon. És láss csodát, ez volt az a minőség, ami az ottani munkásoknak kellett!

Maga Strauss nem tartotta tökéletesnek ezeket a nadrágokat, ezért vett egy, a ponyvánál finomabb, de szintén tartós anyagot, amit a franciaországi Nimes-ben gyártottak.

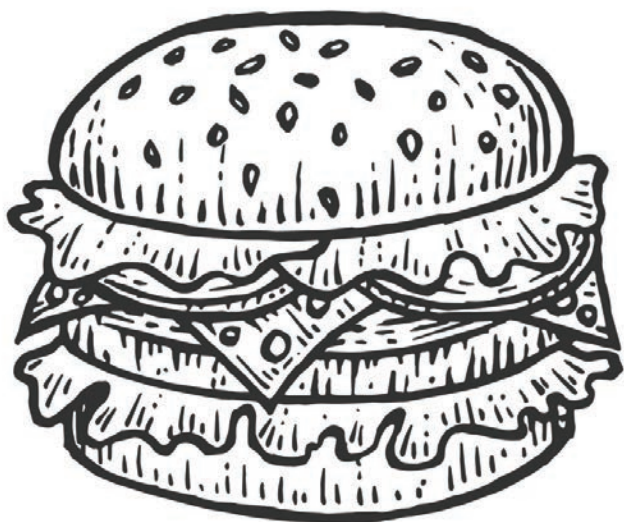


A bányászok megkedvelték ezt az anyagot, és a Nimes szó alapján denimnek nevezték el. Viszont Levi Strauss még így sem volt megelégedve a termékkel, mert nem volt semmi színe, és hamar koszolódott, ezért Strauss kékre festette, és továbbra is azon igyekezett, hogy tökéletesítse termékét, amelyet már nemcsak a bányászok, de a mezőgazdasági munkások, a farmerek is használtak. Innen a denim nálunk is ismert elnevezése, a farmer.

Levi Strauss neve és márkája hamarosan ismert lett az egész világon, már nemcsak hasznos, de divatos viselet is, sőt a forgalmazó neve, márkanév, ismert és kedvelt az egész világon.

Jöhet a hamburger! Szögezzük le, semmi köze az elnevezésnek a sonkához (a sonka angolul ham), annál inkább a német Hamburg városához, amely híres lett a darált húsból készült fasírtszerű sültjéről.

1904-ben a St Louis-i világkiállításon még ingyen osztogatták a résztvevőknek, egy zsemle közepén. A hamburger népszerűségéhez a zsemle is hozzájárult, na meg a McDonald's étteremlánc.



Az első McDonalds éttermet 1949-ben nyitották San Bernardinóban, Kaliforniában, de a hatvanas évekre már szinte minden amerikai városban volt egy-egy ilyen gyorsbüfé. Azóta a McDonald's is behálózta a világot, és évente több millió hamburgert ad el. Természetesen vannak más üzletláncok is, amelyek hamburgert árulnak, és az idők során a McDonald's árukínálata is bővült.

De a hamburger mint amerikai élelmiszer ismert ma a világon.

És végül a rágógumi. Ennek az eredete már inkább amerikai, de nem az Államokba, hanem Mexikóba vezethető vissza, ahol az indiánok már ősidők óta rágták a gumigyantát.

1850-ben zajlott a háború Amerika és Mexikó között Texasért. A mexikói sereget Antonio Lopez de Santa Ana tábornok vezette, akinek a vereség után el kellett hagynia hazáját, és New Yorkba költözött, ahova nagy mennyiségű gumigyantával érkezett. Egy amerikai felfedező, Thomas Adams, vett tőle ebből az anyagból, mert gumit szeretett volna előállítani, de ez nem sikerült neki. Viszont 1871-ben elkészítette az első gumigyanta alapú és gömb alakú rágógumikat, amelyeket igen nagy sikerrel forgalmazott.

Az első, a mainak megfelelő rágógumit 1890-ben William Wrigley készítette el. Sem iskolája, sem pénze nem volt ennek az embernek, de volt néhány ötlete. Például megváltoztatta a rágógumi alakját, és ízesítette. Ma a Wrigley's Spearmint világmárka.



Népszerűsítésében megint a háború és az amerikai katonák játszanak szerepet. Ugyanis észrevették, hogy rágógumi rágszálása közben a katonák nem éreznek szomjúságot, így ők ingyen kapták, amit aztán tovább osztogattak. És ma már a rágógumi is világszerte ismert!

Összegezzünk! Az Amerikából elhíresült Coca-Cola alapanyaga, a cocalevél dél-amerikai származék, sokáig Peruból és Bolíviából importálták, de maga a recept francia, amelynek eredeti alapanyaga a bordeaux-i vörösbor volt. A Coca-Cola eredetileg kokaint is tartalmazott, amely 1914-ig nem volt tilos még az USA-ban, de amelyet 1929-ben teljesen kivontak ebből a közkedvelt üdítőből.

A farmer feltalálója is egy német kereskedő, aki az eredeti anyagot a franciáktól importálta, a hamburgerről nem is beszélve.

Nem hiába nevezték Amerikát sokáig olvasztótégelynek, hiszen nemcsak a nációk, de ezek hagyományai is gyümölcsözően keveredtek itt. És ahogy Fekete István írta egykor Amerikában élő fiának, „Bótosok, mondhatnám világelsők a kereskedelemben, szinte mindenből pénzt tudnak csinálni, arról már nem is beszélek, hogy Európa vérvesztései mind Amerikában gyümölcsöztek!”



Nyári Andrea

ÍGY ÍRNAK ŐK!

Számos alkalommal hallom azt a kijelentést, hogy a mai fiatalok nem olvasnak, csak az online világ érdekli őket, a könyvek helyét átvette a filmek, sorozatok hada. Súlyos hiba lenne azonban ezt a kijelentést általánosítani. A mai fiatalok egy csoportja igenis olvas, méghozzá nem is keveset. Az igaz, hogy az idősebb korosztály ismert és kedvelt műveit kevesen olvassák, hiszen rendkívül gazdag a kortárs irodalom, főként az ifjúsági kategória gazdagodik napról napra színvonalas, izgalmas alkotásokkal.

Az irodalomóráim kedvelt témája diákjaim számára a kedvenc regényük bemutatása. Ekkor szembesülök azzal, hogy az immár közismert Leiner Laura neve mellett számtalan alkalommal megjelenik Wéber Anikó, Varró Dániel, Bosnyák Viktória, Berg Judit, Böszörményi Gyula, Zágoni Balázs, Fiala Borcsa neve. Az izgalmas olvasmányok nem csupán szórakoztató időtöltést jelentenek, a sokat olvasó diákjaim látványosan gazdagabb szókinccsel rendelkeznek, nem csupán szövegértési készségük fejlődik, hanem sokkal hatékonyabban kommunikálnak, szélesebb látókörrrel rendelkeznek, és érzékenyebben fordul-

nak aktuális társadalmi problémák felé. Az óráim várva várt momentuma a kreatív írások készítése, ahol különböző írásgyakorlatok eredményeként igazi gyöngyszemek születnek. Felszabadult nevetések, csodálkozó felszisszenések kísérik a felolvasásokat, amelyek az írószemináriumok végén zajlanak. Ezek az írószemináriumok az írásra mint folyamatra összpontosítanak, célom, hogy a diákok fokozatosan tanulják meg azt, hogy az írás a gondolatok és érzések tisztázásának hatékony eszköze, nem csupán a kreativitás bizonyítéka, hanem belső világuk és önmegismerésük hatékony eszköze is lehet. Olyan kulcsszavak, témák mentén zajlik a kreatív írások megalkotása, amelyek korosztályukat érintik, mindennapi világuk szerves részei, de ennek ellentétéként, kihívásként alkalmanként olyan helyzetek megírására ösztönözöm őket, amelyek idegenek a mindennapi világtól, csupán fantáziájukra, empátiájukra hagyatkozhatnak. Így születtek Arany Ágnes *asszony* című balladájának átíratái vagy egy marginalizált helyzetbe került személy vallomásai. Örömmel adok közre néhányat ezekből a munkákból, jó olvasást kívánok hozzájuk!



Drasztyl Anna

ELKALLÓDOTT SZAVAK

TRIANON EMLÉKÉRE

Két csintalan fiatal kacagott a verőfényes nap-sütésben.

– Én vagyok a gyorsabb! – jelentette ki Ágnes, és futni kezdett a fal felé.

– Azt majd meglátjuk! – válaszolta Jenő, és ő is rohanni kezdett.

– Nem ér! Maga csalt! – jelentette ki Ágnes.

– Hogy csaltam volna?

– Nem tudom. De azt csinálta!

– Nem tud veszíteni!

Ágnes félrelökte Jenőt az útból, és a ház küszöbére lépett.

– Én nyertem!

– Hogy nyert volna?

A beszélgetés végtelenségig tartott volna, ha nem lépett volna ki a házból Luca néni, Jenő anyja.

– Jó napot, anyám!

– Jó napot, fiam! Pakolj! Apáddal beíratunk Budapestre iskolába! Ott tovább folytathatod a tanulmányaidat!

A fiú arcán megdöbbenés tükröződött. Örült ennek, de Budapest messze van... Ágnes igyekezett leplezni riadtságát. Hisz nagyon szerette a fiút, bár Jenő ezt nem is sejtette. Mit fog csinálni, ha elmegy?

– Azonnal, anyám.

Jenő szeme csillogott. Mindig is ezt akarta. Megfeledkezve a lányról befutott a házba, és bepakolta kevés ruháját.

A lánynak elakadt a lélegzete. Egyikük sem vette észre a lázas készülődés közben, Jenő hátra se nézve bement, és anyja határozott mozdulattal becsukta az ajtót.

Ágnes a szomszédos faluban lakott úgy egy óra járásra. Könnyes szemmel indult útnak. A meleg májusi sugarak simogatták orcáját. Elbűvölő táj kísérte hazáig, de ő nem is látta. Csak a földet figyelte. Haragudott Jenőre.

Jenő észre se vette, mennyire megbántotta a lányt. Másnap indult is. A vonatállomáson elbúcsúzott szüleitől. Mielőtt felszállt, még egyszer körülnézett. Hiányérzete támadt. Hol van a kedves Ágnes? Szülei integettek. Egy mosolyt erőltetett arcára. Jenő nem húzhatta tovább az időt. Felszállt.

– Miért? – gondolta Jenő. Nem értette, a lány miért nem jött elbúcsúzni.

Helyet foglalt. Hátulról két kar átölelte. Jenő megremegett. Hátrapillantott a válla felett. Ágnes volt az.

– Hát ön mit keres itt? – fordult hátra Jenő átölelve Ágnest fülig érő mosollyal.

– Budapesten él egy nagynéném. Elmegyek meglátogatni. De nem is kellene magához szólnom a tegnapi miatt! – vágott sértett arcot.

A fiú próbált visszaemlékezni, mivel bántotta meg a lányt.

– Hát, kedves uram, bement a házba, és elköszönni se volt hajlandó!

– Jaj, úgy sajnálom Ágnes! – emlékezett vissza a történetekre Jenő.

Budapestre érve elváltak útjaik.

Villámcsapásként érkezett a hír, hogy Jenőnek be kell vonulnia, sok ezer társával együtt, meg kell védeni a hazát az antant szövetség támadásaitól. Ágnest ez a hír letaglózta. Tudta, hogy Jenő most elmegy. És eséllyel nem éli túl. Álmatlan éjszakáin élettelen fadarabként feküdt az ágyon, és rettegett. A fiú nem is fogta fel ezt az egészet, a háború esztelen öldökléséből nem érzékelt semmit, csak a hazafias jelszavakat és a férfias bátorságot. Rendületlenül hitt a győzelemben, és biztos volt benne, hogy kinevezik hadnagynak. A századosi előléptetésről álmodozott. Sok könyvet olvasott a katonaságról, és lelki szemei előtt megjelent az, ahogyan hősként megnyeri a háborút a főszereplő. Mindenki ünnepli, és meggazdagszik.

Ám a valóság teljesen más volt, mint amit álmaiban elképzelt.

Már órák óta folyt a harc. Egy pillanatig sem lélegezhettek fel. A halál szakadéka fölött egyensúlyozott egy cérnaszálon. Csak egy csoda mentheti meg. Tovább lőtt, tudva, ha nem ő gyilkol, akkor őt mészárolják le. Gépiesen cselekedett, míg a mellette levőket el nem találták. Jenő megdermedt. Társa az égre nézett, és száját kiáltásra nyitotta, de azt a kiáltást nem hallotta már senki. Hátára esett. Szeme tágra nyílt, üvegessé vált. Az arca elsápadt, akár Jenőé. Jenő gyorsan a mellette levő fa mögé bújt. A szíve kalapált. Az egész mező vérvörösben úszott. Én itt várom meg a végét, gondolta. Félt a haláltól. Már elillantak az illúziói a háború magasztosságáról.

Megpróbált valahogy észrevétlenül az erdőbe osonni, és eltűnni. Anyám, Ágnes... viszont akarom látni őket... Még nem készültem fel a halálra! Meglőtték a lábát. Feljajdult, térdre esett, dermedten hevert a földön. Segítségért kiáltott, amit egyik barátja hallott meg. Jenőt elvitték a felcserek. Sok vért vesztett, de életben maradt.

Este álmában Ágnest látta, amint a csatatér közepén áll és körülnéz. Kedves uram elment, és nem jött vissza – hallotta a lány szavait. Majd filmkockaként képek peregtek le előtte. Emlékei: mi mindent élt át a lánnyal. Majd a film komorabbá vált: jelenetek villantak fel a háborúból. Hirtelen felriadt. A vöröskeresztes sátorban tért magához. Jobban érezte magát.

– Jó, hogy végre magához tért. Azt hittük, sosem kel már fel. Jobban van? – kérdezte az egyik nővér.

– Valamennyivel.

– Fel tud kelni?

– Nem hinném. – megborzongott, ahogy a harc-térre gondolt, majd az ápolóhoz fordult. – Bocsánat, lenne egy papírlapja és egy tolla? Szeretnék levelet írni valakinek.

A nővér mosolyogva hozta a tollat és a papírlapot. Reszkető kézzel rótt a sorokat.

Kedves Ágnes!

Nem telik el úgy egy perc, hogy ne Önre gondoljak. Csak az tartja bennem a lelket ebben a rettenetes helyzetben, hogy viszontláthatom! Sajnálom, hogy annyit szenved most. Amint lehet, hazamegyek. Szeretem Önt teljes szívemből! Ha viszontszeret, várjon rám. Ha az Úr úgy akarja, visszajövök, és feleségül veszem, ha beleegyezik. Erőm fogytán, kezemben remeg a toll, de

igenlő válaszában reménykedem. Ha nem szeret már, ha nem akar a feleségem lenni, ne válaszoljon erre a levélre, és én belenyugszom a döntésébe, nem zaklatom tovább.

Örök hűséggel,

Jenő

– Uram, el lehetne ezt vinni a postára? Sürgős lenne...

– Persze, azonnal. Ezt nem tiltja még a törvény.

...két évtized múlva...

Ágnes felöltözött gyönyörű fehér ruhájába. Nagynénje küldte Budapestről. A ruha csodálatosan állt rajta.

– Készen vagy, lányom? Sok helyről elkéstél, de innen nem engedlek elkésni! – jelentette ki apja.

– Igen, apám. Kész vagyok – mondta szárazon Ágnes.

Kijött szobájából.

– Jaj, kedvesem! Te vagy a legszebb menyasszony, akit láttam valaha! – mondta anyja könnybe lábadt szemmel.

Ágnes mosolyt erőltetett arcára. Nem akart férjhez menni, bár sokan emlegették, hogy itt lenne az idő. Vénkisasszonyként akar meghalni? Jenő arca járt a fejében. Őt szerette, még ennyi idő után is. Mióta nem hallott róla? Mit tehetne? A családja ragaszkodott ehhez a házassághoz. Szüksége van egy nőnek a támaszra, meg az anyagi jólétre.

Egyszer csak kopognak.

– Levele érkezett, kisasszony.

– Vajon kitől? – tűnődött magában. – Nem várok levelet senkitől.

– Nagyon sajnáljuk a késést. Tudja, valahol elakadt, valószínűleg a határon nem adták át.

– Mennyit késett pontosan?

– Vagy 20 évet.

A lánynak kifutott a vér az arcából. Bezárkózott a szobájába. Lázasan bontotta fel az elsárgult borítékot.

– Ágnes, azonnal jöjj ki! Elkésel!

Gyorsan olvasott, szemei kapkodva rótták a sorokat. Az ajtóra nézett. Ő bizony nem megy hozzá a polgármesterhez. Jenő szerette őt! Akkor miért nem írt neki? Miért nem jelentkezett a háború után? Hiszen itt laknak egymáshoz ilyen közel. Kiugrott az ablakon, és menyasszonyi ruhában elkezdett rohanni. A falu szélén laktak, úgyhogy nem látta meg senki. Mindenki az esküvőre várt. Rohant a megszokott úton, Jenő faluja felé, és elkerekedett szemmel látta, hogy nem mehet tovább. Igen, a határ... ezt el is felejtette!

– Most meg mit csináljak? Mit? Ennek nem így kellett volna lennie! 20 éve kellett volna választ adnia, akkor kellett volna válaszolnia erre a kérdésre!

Leült a fűbe. Most hova menjen? A falu körül körözött. Egy egyenes tartású ismeretlen férfi jött vele szembe, összeütközve vele. Ági nem figyelt az útra, a férfi olvasott.

–Tisíc omlouvám!* – mondta a férfi, majd csodálkozóan a menyasszonyi ruhára meredt.

Ági is felnézett. Mindkettőnek elkerekedett a szeme.

– Ágnes?

– Jenő!

Egymás szemébe néztek, és sokáig nem szólalt meg egyikük sem.

**Tisíc omolouvám! – csehül azt jelenti Bocsánatot kérek.*



Bika



Szarvas

Nagy Andor
grafikái



Baumann Brigitta

LÉPJ TOVÁBB!

Nem indult túl szépen az életem. Anyámnak nem kellettem, otthagyt az utcán. Ilus néni megtalált, befogadott az otthonába, gondozott, felnevelt.

Azt mondta, ismerte anyámat. Egész régre visszanyúlva, őseim nemzetközileg keresett tolvajok voltak. Ilus néném mesélte, hogy kiskorukban nagyon jó barátnője volt anyámnak.

– Kedves, ártatlan kislány volt – mondta visszaemlékezve. – Viszont egyszer, hirtelen elkezdett furcsán viselkedni. Nem volt olyan, amilyen máskor. Nem mosolygott, nem ragyogott a szeme. A földet bámulta, és úgy szomorkodott. Mondta, hogy többször próbálták rávenni szülei a fiatalkori bűnözésre, főként a lopásra. A szegénység nem lett volna akkora a családjában, ha visszafogták volna magukat. Apja folyton a kocsmában verte el minden fityingjét. Ivott, kártyázott, fogadásokat kötött. Anyja sem volt jobb. Ivott, éjjel-nappal füstölt, és mindenféle alkoholt tartalmazó terméket megvásárolt.

Ilus néni ekkor lehajtotta fejét. Nem szólt semmit, én sem. Pár percig csendben ültünk, és emésztettük az előbbieket, míg hirtelen meg nem szólalt:

– Édesanyád nagyon szerette az iskolát. Mindezek mellett az a düh is nyomta a szívét, hogy ott kell hagynia. Az volt az egyetlen hely, ahol ön maga lehetett. Sosem volt magányos. Én elfogadtam, ő is engem. Elválaszthatatlanok voltunk. De bizonyára szégyellte magát a családja miatt, és egyszer csak nem akart velem beszélni. Azon kaptam magam, hogy veszekszünk. Hogy nekem milyen jó, hogy nekem minden könnyebb, bezzeg neki... Akkor beszéltem vele utoljára. Azóta látni is csak az utcán láttam, de mindig továbbment, még csak rám se nézett. Azt hittem, megbocsájtunk majd egymásnak. De még nem jött el az idő. Talán soha nem is fog.

Ilus néni szavai a fejemben kavargtak. Azt mondta, ki szeretett volna békülni, de nem lehetett, mert mindig elkerülte őt anyám. Mintha menekült volna. Mert tovább mehetett. De ha... ha nem volna hova mennie tovább... akkor... És ekkor kiszaladtam a szobából, mondva Ilus néni-nek, kimegyek levegőzni. Tudtam, hol húzta meg magát anyám. Szerencsére nem látott meg. Volt

egy kis aprópénzem. Azokat elkezdtem a földre dobálni, mintha nyomot hagynék, hogy odavessem Ilus néni kotárcájához. Bevált.

Szerencsére két ajtaja volt. Rácsuktam anyámról az első. Ilus nénit odavittem, és kértem tőle, nézze meg, mi van odabent. Rácsuktam a hátsó ajtót. Először azt hallottam, hogy verik az ajtókat. Szóltam nekik, hogy addig nem jöhetnek ki, amíg ki nem békülnek. Nyomdafestéket nem tűrő volt, amit ezután anyám mondott.

Órák teltek el, míg végül Ilus néném bocsánatot kért. Elmondta, hogy nem akart rosszat, csak segíteni szeretett volna. Anyám is bocsánatot kért, mondván, hogy csak félt. Nem akart veszekedni. Főleg nem ilyen hosszan tartó haraggal utána. Beszéltek még, majd nevettek, sírtak, míg kiengedtem őket. Ekkor anyám hozzám lépett:

– Drága gyermekem! Bocsáss meg nekem – zokogta –, nem akartalak otthagyni, de muszáj volt. Nem volt pénz még egy száját etetni. Egész ideig vártam, hogy majd egyszer viszontlátlak, de ezidáig nem volt bátorságom eléd állni.

Olyan történt, amire nem számítottam. Magához ölelt. Jó szorosan. Csak álltam ott, végül én is átöleltem. Jólesett megbocsájtani. Anyámat végre megismerni. Mindezek után boldogan éltünk hárman. Nem volt gondunk. Teljes családnak nem látszottunk, de mi annak tartottuk magunkat.



Robert De Niro

Nagy Andor grafikája



Bosszú

Már besötétedett, de én még mindig a patak partján üldögéltem. Ez volt a mi helyünk. Épp indulni készültem, amikor megláttam, hogy valamit kisodort a patak. Gondoltam, hogy valaki itt hagyott egy ruhadarabot, mivel ma mosásnap volt, de tévedtem. Kicsit közelebb merészkedve rájöttem, hogy egy véres lepedő az. Megijedtem, indultam volna haza, de megláttam őt. Ágnes holtteste úszott a partra. Ő volt a legjobb barátom, vagy inkább az egyetlen. Pár napja a szülei jelentették az eltűnését, de mindenki azt hitte, hogy csak megszökött.

Olyan gyorsan szaladtam, mint még soha. Hogy hova? Még magam sem tudtam. Segítségért kiabálva rohantam végig az utcán. Amikor befordultam a sarkon, láttam, hogy az utcabeli gyerekek és a szomszédasszonyok még kint vannak.

Édesanyám odasietett hozzám, és félve megkérdezte:

– Mi történt?

– Á... Ágnes – mondtam könnyeimtől fuldokolva.

– Mi van Ágnessel? – kérdezték a szülei ijedten.

– Patak... a patakban... meghalt.

Ezt meghallva rendőrt hívtak. Sokan a patakhoz mentek, de én képtelen voltam rá. Miután visszatértek a rendőrök, felrángattak a földről.

– Maga most szépen velünk jön – mondta az egyik durván.

– Mi... miért?

– Csak maga volt a holttest közelében, ezért magát gyanúsítjuk Ágnes meggyilkolásával.

Hirtelen azt sem tudtam, mi történt. Sígni se tudtam, csak bámultam magam elé, és próbáltam felfogni a történeteket. Nem sikerült. A börtön előtt állva úgy éreztem, mindennek vége. Odabent rosszabb volt, mint amire számítottam. Volt, aki beszélt hozzám, de ezt csak onnan tudom, hogy láttam a mozgó száját. Semmit sem hallottam a fejemben cikázó gondolatoktól.

A 212-es cellát kaptam. Próbáltam aludni, de nem sikerült a falon megjelenő rémek miatt. Már eltelt egy hét, kettő, amióta egy nagydarab férfi átkísért a bíróság tárgyalótermébe. Azóta várom az ítéletet. Vajon elhitték, hogy ártatlan vagyok? Ha nem, akkor örökre itt kell maradnom? Lehet,

hogy ki is végeznek? Ilyen és ehhez hasonló gondolatokkal ültem a kifejezetten kemény ágyamon, amikor két rendőr beállított hozzám. Azt hittem, meghozták az ítéletet. Bár az lett volna.

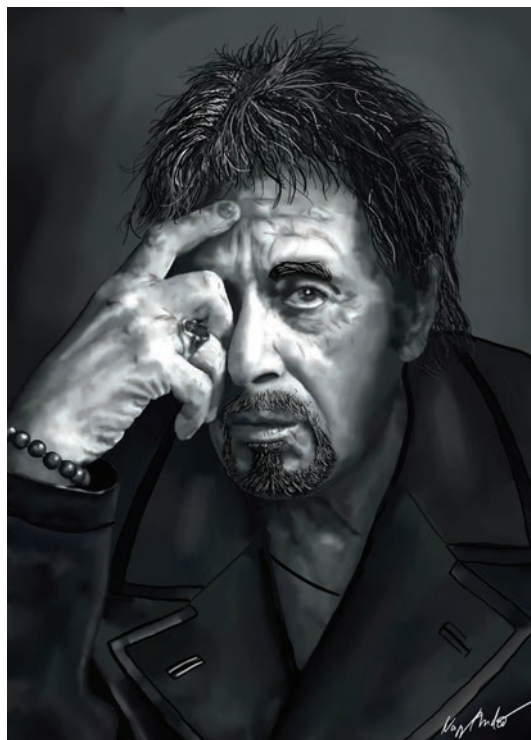
– Asszonyom, sajnálattal közlöm, hogy a férje holttestét ma reggel találták meg egy Ferenc András nevű férfiével együtt. Férje hátrahagyott egy levelet.

Átadta a levelet, amiben ez állt: „*Se barát, se férj, se szerető. Mind halott. És mindet én öltem meg. Nem lennék a helyedben.*”

Földre zuhanva kezdtem zokogni. Nem érdekelt semmi. Csak annyit tudtam, hogy meg akarok halni. Semmi mást.

– Kérem, álljon fel! – mondta a másik rendőr. – A levél megtalálásával az ügyet lezárták, maga pedig szabadon távozhat.

Az épületet elhagyva nem volt hová mennem. A szüleimhez nem mehettem. A férjem egykori lakásába indultam, mert tudtam, hogy ott van fegyver. Azt megkaparintva a patak felé vettem az irányt. Szerencsére senki nem volt ott. A patak szélére érve észrevettem valamit. Kis lepedőfoslányokat mosott partra a víz. Gondolkodás nélkül fejemhez emeltem a gyilkos fegyvert. Nem voltam képes tovább élni az életem. Így nem.



Al Pacino – Nagy Andor grafikája



Kovácsné Faltin Erzsébet

ARANYMISE*

Megszólított Isten, és te hallgattál rá.
Őt követed immár ötven éven át,
magyarként, papként,
anyaföldeden – idegenként.
Krisztusi tisztasággal lelkedben
sosem fáradón, friss szellemmel
vigasztaltál, áldásoddal erőt adtál,
építetted lelkedből magas tornyokat,
téglákból iskolákat, kórházakat, utakat.
Miséztél, kereszteltél, eskettél, temettél.
Sajog lelked: már azokat temeted,
kiket eskettél, kiknek gyermekeit keresztelted.
Templomaid, plébániád megújultak.
A hívek valóságos atyaként szeretnek.
Paptestvéreid biztos oszlopa vagy,
a lehető és a lehetetlent is megvalósítottad.
Gizella királynénk szentté avatásának
jeles apostolaként felvette a keresztet híveiddel.
Imafüzérek, háromnapnyi könyörgés, zarándoklat
– járjuk a járhatatlant.
Pap bácsi, Tivadar atya, Darcsi atya,
áldjon meg a jó Isten, óvjon Gizella királynénk,
erőben, egészségben – mert vannak pótolhatatlan
emberek.

Szeged, 2021. április 11.

**Sándor Tivadar arad-gáji római katolikus plébános tiszteletére*



50 éve szentelték pappá Sándor Tivadart



„AZ ÚR AZT NÉZI, AMI A SZÍVBEN VAN!” (1SÁM 16,7)

Emberi, véges értelmünkkel nem tudjuk igazán megérteni, hogy létezik egy örökkévaló személyiség, akinek nincsen kezdete – születési dátuma –, és ugyanúgy időben előrehaladott korról, végről sem beszélhetünk őt illetően. A bennünket körülvevő fizikai anyag meghatározásában azt mondjuk, hogy „tudatunktól függetlenül létező objektív valóság”. Az Örökkévaló folytonosan létező, „cselekvő” valóság. Figyelemmel követi életünk minden mozzanatát. Napjaink furcsa ellentmondása, hogy egy láthatatlan vírus sok embert tölt el aggódó félelemmel, ugyanakkor az Örökkévaló Isten személye nem jelent számukra felbecsülhetetlen értéket, aki, ha kell, egyetlen szavával meg tudja szabadítani az egész világot a fertőző vírustól! Egyedül tőlünk függ, hogy igénybe vesszük-e, elkérjük-e szabadító segítségét, vagy megmaradunk a bűn okozta vírus fogságában!

Mózes, amikor megkapta nagy küldetését, hogy vezesse ki a zsidó népet az egyiptomi fogságból, megkérdezte: mit mondhatok, kire hivatkozhatom, amikor népem vezetői előtt feltárom jöveletem célját? A Teremtő Isten örök létezését csak egy szóval határozta meg: azt mondjad, hogy a VAGYOK küldött téged. A minden képzeletet felülmúló, VÉGTELEN Teremtő Isten lényének legfontosabb jellemzője a szeretet. Nincs ingadozás, folytonosan „a legmagasabb hőfokon égő” kiáradó szeretet. Az Isten iránt közömbös ember azonban visszautasíthatja Isten szeretetét, mert szabad akarattal, szabad döntési joggal rendelkezik. A szeretet belülről fakadó, sohasem kényszer!

A kijelentett Ige tudósít bennünket a teremtés sorrendjéről. Az Örökkévaló először benépesítette a mennyet, a fizikai szemünk előtt láthatatlan szellemi világot, majd pedig megalkotta a teremtés koronáját, az embert. Ezek után essen szó arról is, hogyan jutott világunk ebbe a sok kinnal, bajjal, szomorúsággal teljes állapotba. A teremtett lények között volt egy sok gyönyörűséggel és bizonyos hatalommal felruházott szellemi lény, név szerint Lucifer, aki – az okát most még e földön nem tudjuk – felfuvalkodottá vált, és fellázadt Teremtője ellen. Sőt, az angyalok egyharmadát is megtevesztette és maga mellé állította. Sorsuk örökre megpecsételődött, végleg kitaszítottakká

váltak a menny tökéletesen tiszta világából. A lázadással ugyanis egy olyan szennyeződés lépett a világmindenségbe, amit az Ige bűnnek nevez. Az emberi tragédia, amely napjainkig láthatóan sújtja világunkat, ott kezdődött, hogy az ember, Isten figyelmeztetése ellenére, „bevette” a Sátánnak bűnre csábító hazugságát, és ezzel megjelent a bűn földi világunkban, ami azt eredményezte, hogy maga az ember is bűnössé vált. Isten örök törvénye a bűnre kimondta a halálos ítéletet. Az Örökkévaló nem engedte meg, hogy a Sátán tönkretegyje Isten csodálatosan megteremtett világát. Isten, a minden hatalom korlátlan Ura eldöntötte, hogy egyszülött Fia által „megfizeti” a bűnre kimondott halálos ítéletet, és kegyelmet hirdet minden ember számára, aki elkéri magára nézve a Jézus Krisztus helyettesítő áldozatából fakadó megbocsátást!

Drága magyar testvéreim! Sátán, aki a Teremtő elleni lázadásával végleg kegyvesztetté vált, mindent elkövet arra nézve, hogy az őt legyőző Jézus Krisztus személyének értékét csökkentse, mert Jézus golgotai áldozata jelenti számunkra a megváltást, a megmentést az örök kárhozattól. Nem tiltakozik a „kiüresedő” vallásgyakorlat ellen, csak ne tükrözze életünk az őszinte, bibliahű, istenfélő magatartást! Célja, hogy ne kérjük el a kegyelmet!

A Biblia számos olyan személy életét mutatja be tanulságképpen, akik látszólag hitben voltak, de szívük valójában nem volt az Úré. Így történt ez Éli főpap fiaival, Hofnival és Fineással, akik szintén papi szolgálatot végeztek, de hűtlen, erkölcsstelen életük miatt életükkel fizettek. Az Úr időközben a gyermek Sámuel kegyelmébe fogadta, és prófétája, ugyanakkor Izrael bírása is lett. Hűségesen végezte szolgálatát, de az évek felette is eltelték, s amikor megöregedett, két fiát – Jóélt és Abbiját – tette Izrael bíráivá, akik viszont nem az Úr útján jártak, a maguk hasznát keresték, és a nép szíve elfordult tőlük. Sámuelről azt kérték, hogy tegyen valakit királyukká, aki uralkodjon felettük, amint az a környező népek életében is történik. Sámuel kezdetben szomorúan fogadta a kérést; azt gondolta, hogy tőle akarnak „megszabadulni”, de az Úr megvigasztalta: „Nem téged

vetettek meg, hanem engem vetettek meg, hogy ne legyek a királyuk!” (1Sám 8,7) Végül az Úr sugallatára Sámuel próféta Saul kente királlyá. Külsőre megnyerő, derék, magas termetű fiatalember volt, egy fejjel kimagaslott az egész nép közül. Királyságának első évében már harcolnia kellett az ammóniak ellen, akik felett győzelmet aratott. A további sikeres, Istentől megáldott élet érdekében Sámuel óva intette Izrael népét attól, hogy szívükben elforduljanak az Úrtól, megint bálványozzanak. Ahogy a próféta fogalmazott: „Ne térjetelek el, hogy a semmiket kövessétek, amelyek tehetetlenek, és nem tudnak megmenteni, mert semmik azok!” (1Sám 12,21) Saul, miután átvette a királyi hatalmat Izrael felett, minden ellenséggel szemben győzelmet aratott. A hatalom viszont meg tudja szédíteni mind a vezető, mind a nép szívét. Ez történt az amálekiek elleni újabb csatában. Isten parancsának, hogy irtsanak ki min-

dent Amálekból, a királytól kezdve az állatokig, nem engedelmeskedtek, ami szemüknek tetszett, „megkímélték”. Végül is a büntetés nem maradt el, Saul egy idő után elvesztette királyságát, majd életét is egy csatában. Sámuel még Saul életében azt a nagy megbízatást kapta az Úrtól, hogy a kegyvesztett Saul helyett kenje királlyá Isai fiai közül Dávidot. Nos, Isai Sámuel elé vitt 8 fia közül hetet, kezdve Eliábbal, a legtekintélyesebbel. Végül, utolsóként hazaérkezett a juhok őrzéséből a legfiatalabb, a pirospozsgás, szép arcú Dávid. Ekkor azt mondta az Úr: „Rajta, kend fel, mert ő az!” Az ünnepélyes mozzanatok közepette hangzik el az Úrnak minden időre érvényes mondata: „Az ember azt nézi, ami a szeme előtt van, de az Úr azt nézi, ami a szívben van!” Adja az Úr, hogy ennek az igazságnak tudatában éljük le földi életünket, mert Isten jutalma nem marad el!



Horváth Csaba

A KREDOMÉTER (1.)

„De amikor eljön az Emberfia, vajon talál-e hitet a földön?”

(Lukács evangéliuma 18,8)

Kedves testvéreim – kezdtem a vasárnapi igemagyarázatot, aminek vezérigéje éppen hitetlen Tamás története volt –, jó volna, ha lenne egy olyan műszerünk, ami megméri a hitünket. De legalábbis egy hazugságvizsgáló készülékünk, hogy amikor a hiszekegyet mondjuk, és elérkezünk oda, hogy hiszek a test feltámadásában és az örök életben, akkor ránézzünk és szembesülhessünk a műszer mutatta eredménnyel.

A templomozás elmúlt, csakúgy, mint a vasárnap is, és beköszöntöttek a szürke hétköznapiak. Délelőtt egy idős egyháztagom látogatott meg a hivatalban. Láttam rajta, hogy nem tudja elkezdni a mondandóját, és miután megbeszéltük az időjárást és a tavaszi munkálatokat, egyenesen rákérdeztem: tulajdonképpen miért is jött, Gyuri bátyám? Van egy ismerősöm, itt a szomszéd faluban, tudja, a szászok elmentek már rég, de ez az öreg itt maradt magnak. Szeretném, ha elmenénék hozzám. Miért? – kérdeztem. Furcsa ember az öreg. Hogy is mondjam itt a hivatalban magának, bogaras. Az mit jelent? Ő volt tulajdonképpen a

régi pionír világban az, aki a fiatalsággal foglalkozott az iskolában. Szakköröket szervezett, leginkább elektronikával foglalkozott, egyszerűbb áramköröket építettek a tanulókkal, meg rádiókat. Amikor még olyan lámpás tévénk volt, ő jött mindig hozzánk megjavítani. Rendben, meglátogathatjuk. Mikor? Menjünk most – indítványozta Gyuri bátyám. Rendben, hozom az autót.

Mintegy húsz percre volt Swartz Dávid háza a parókiától. Nagyon megörültem, amikor megtudtam, hogy ilyen neve van a bácsikának, mert annak idején egy lexikonban láttam egy alumíniumvázás léghajót, amit egy ilyen nevű feltaláló épített. Mindjárt el is meséltem az öregnek útközben, aki csak bölcsen hümmögött. Ebből arra következtettem, hogy ez a szász meg nem értett zseni nem ilyen fajta lesz. De majd mindjárt meglátjuk. Tud magyarul? Itt minden nyelven beszélünk – mosolygott Gyuri bácsi. Igen, erről mindig elfeledkezem.

A műhely egy faskamraszerű épületrész volt, és, ahogy az ilyen ezermestereknél lenni szokott,

a házban egyenletesen voltak szétszórva mindenféle kütyütörmelékek, megkezdett, meg nem kezdett és befejezetlen állapotra ítélt szerkezetek, megszámlálhatatlan mennyiségű újság, melyek közül egyik-másik ismerős volt, a *Tehnum*, a *Cutezătorii* és a *Știința și tehnica* sorba rakott példányai. A bácsi ősz hajú, ámde szálegyenes, nyílt tekintetű, kemény kézszorítású volt. Amikor azúrkék szemébe néztem, és megszorította a kezem, az volt az érzésem, mintha a Führerrel kezeltem volna le, s ettől kicsit megborzongtam. Mogyoróbarna öltönyt viselt, ami megkopott már. Nagyapámnak volt mogyoróbarna öltönye, viszonylag ritka árnyalat, azóta sem láttam senkin. És miért van ez öltönyben otthon? Na, de mondta az öreg, hogy szalajt egy kicsit a vén szász.

Ő a tiszteletesünk, akiről beszéltem – mutatott be Gyuri bácsi. Swartz, David Swartz. A vezetékneve úgy sercegett, mint a nyálam gyermekkoromban, amikor a sparherdra köptem. Jöjjenek csak. Bementünk a műhelybe. Próbáltam ülőalkalmatosságot találni, végül feltaláltam magam, és leültem egy kibelezett hangfal dobozára, Gyuri bácsi az ajtókeretben maradt, onnan figyelte a rejtélyes feltalálót.

Tavasza volt. Az Isten barmai egymást vontatták a cementen. Talán azt nézte az öreg. Vagy azon gondolkodott, hogy Isten barmaiból nem csak itt van ennyi. Tiszteletes úr, van itt egy szerkezet, amit építettem, már régóta foglalkozom a vállalással. És mit tud ez a szerkezet? – kérdeztem, és kissé gyanakodva néztem a zsebrádióra emlékeztető dobozt. Ez egy kredométer. Képes lemérni az ember hitét. Nagyszerű! – mosolyogtam vidáman. Pont erről beszéltem vasárnap az igehirdetésben, hogy milyen jó volna, ha lenne egy ilyen műszer, és lám, máris akadt valaki, akinek van. Hát, nagyon kíváncsi vagyok a működési elvére. Még nincs tesztelve, sosem próbáltam ki, ezért szoltam a barátunknak, hogy hívja el magát, hogy esetleg letesztelné-e a gyülekezetben. Gyuri bácsi a cipője orrát nézte. Persze! – álltam föl lelkesen. Magyarázza el, hogyan működik! Először is, itt van egy érzékelő. Ezt fel lehet tenni a falra, elrejtve, mondjuk egy falióra mögé, vagy egy képkeret mögé, vagy szekrény tetejére, egy tárgy mögé. Ez jelet bocsát ki, wifi kapcsolatban van a dobozzal, az pedig a kijelzővel, s egy skálán lehet követni a hit nagyságát. Mivel digitális a rendszer, mobiltelefonnal is kompatibilis ez a része. És akkor, ha bejön valaki hozzám az irodába, mondjuk, és kérdezek tőle valami hittel kapcsolatos kérdést, akkor le tudom mérni, hogy mekkora a hite? Igen,

pontosan erről van szó. Van menüje. Ott beállítja a vallást, mert be lehet állítani, hogy mondjuk muszultán vagy keresztény vagy bármilyen más vallást mérjen. Értem. Elképesztő! De mi van benne? Az elve elég bonyolult, de egyszerűsítem magának. Bólintottam. A német amúgy is olyan oktató nemzet, hát legyen. A legújabb kutatások szerint az agyunkban felfedeztek úgynevezett mikrotubulusokat. Ebben kvantumfolyadék van. Hallott már róla? Bólintottam. Na, erről feltételezik, hogy ez az emberi lélek. Ennek az aktivitását regisztrálja és méri a szerkezet. Ennek a kvantumösszefonódásnak a mértékét az isteni lélekkel. Nem értettem igazán, de bólintottam. Világos. Legyen úgy! Swartz Dávid kikísért a kapuba, majd utunkra bocsátott.

Másnap elkezdtem a műszer tesztelését.

Első alany: Böske néni. Évek óta özvegy. Úgy gondoltam, hitben öregedett meg. Régen úgy volt. Voltak bölcs öregek, akik tudták, honnan jönnek, és hová érkeznek. Jöttem, hogy az uramért megemlékezést fizessenek. Ezt a döcögős szórendet már megszokta a fülem. Most vasárnap? Igen. Bekapcsoltam a műszert, aminek kijelzője az íróasztalomon volt. Szegény Pista bácsi! De kár, hogy elment! – mondtam. De nyugodjon meg, Böske néni, lesz feltámadás, majd viszontlátja ott a mennyben. Hisz benne? Böske néni egy pillanatra lefagyott. Nem volt szokva az efféle direkt kérdésekhez. Hát jártunk templomba, én is meg az uram is, fizettünk rendesen, meg adakoztunk is mindig. Értem én, de abban hisz-e, hogy feltámad majd? Hát... benne van a Bibliában. Maga is azt prédikálta húsvétkor, hogy van feltámadás. Lopva a skálára néztem. Kilengett, mint a Richterskála hetvenhétben, csak nem a jó irányba. Pedig lesz feltámadás, Böske néni, akár hisszük, akár nem. Ez az Isten akarata. Hát na... Nem gyütt onnan még ki senki, tiszteletes úr. Lázár, Jézus Krisztus meg az elhunyt szentek húsvétkor, de ott van Énok, Illés, Mózes, akiről azt olvassuk Júdás levelében... na, de ne menjünk bele. A mutató továbbra is kritikus hitetlenség zónában feküdt. Majd meglássuk tiszteletes úr... – mondta csalódottan Böske néni, és kétszáz lejt tett az asztalra. Ezt az uramért, a megemlékezésre, adomány.

Azt gondoltam, sokat kell várnom a következő tesztalanyra, de nem így történt.

Már délután csengetett Péter. Nyugalmazott gépészmérnök. Megjelenése tekintélyt parancsoló. Azt gondoltam, amikor először találkoztunk, hogy az a fajta komoly értelmiségi, aki szabad-

idejében Kantot és Schopenhauert olvas. Aztán egy alkalommal megláttam a kezében egy Sandra Brown-kötetet. Ő egyházfenntartói járulékot jött fizetni. Rendkívül udvarias volt, és ez vezetett el a beszélgetésünk lényeges pontjához. Miközben apró-cseprő dolgokról csevegtünk, egyszer csak előrukkolt a témával. Tetszett a vasárnapi igemagyarázata. A Tamás? Igen. Mi tetszett benne? Lényegében maga a kérdésfelvetés, mert én is sokat gondolkodtam ezen a dolgon. Én hiszek a Bibliában, meg abban, hogy jó dolgokat tartalmaz. Olvastam is pár könyvet belőle, meg voltam is Izraelben. De szerintem nem kell mindent úgy elhinni belőle, mint ahogy le van írva. Maga, tiszteletes úr, tényleg elhiszi, hogy Jézus a vízen járt, vagy azt, hogy Lázár kijött a sírból, meg hogy egy leprás meggyógyult Jézus szavára? Ezek legendák, szerintem. Nem kellett a műszerre nézmem, hogy lássam az eredményt. Akkor viszont van egy gond – feleltem. Éspedig? Ön ugyebár azt mondja, ezekben nem hisz, mások azt mondják, ők nem hiszik a Vörös-tengeren való csodálatos átkelést, vagy azt, hogy Jónást benyelte a cethal, igaz? Igaz. Akkor honnan tudjuk, hogy mikor mond igazat ez a könyv? Mert ugyebár az elején ön is egyetér-

tett, hogy vannak benne igazságok, de ki mondja meg, hol mond igazat, és hol van a mese? És egyáltalán kell-e nekünk egy ilyen könyv, ami hol igazat mond, hol pedig csak hiteget és ámít? Mit kezdünk akkor egy ilyen Istennel? Aki hol igazat beszél, hol szeret bennünket, hol pedig az ellenségünk? Ez az én nagy kérdésem, tiszteletes úr! Tényleg szeret-e az Isten? Vagy csak maguk mondják? Az egyház és a papok. Most már pap lettem, nem lelkész vagy tiszteletes. Tamás is így érzett, mint ön, kedves uram. Arra gondolhatott, vajon igazat mondott Jézus, hogy fel fog támadni. Hiszen láttam meghalni a kereszten. Hallottam, ahogy azt mondja Jánosnak, ímhol a te anyád. Rábízza Jánosra az anyját. Miért mondta volna, ha ő majd feltámad, visszatér és gondoskodni fog az édesanyjáról? Hallottam, hogy így kiáltott: elvégeztetett! Mi végeztetett el? Mindennek vége... Láttam a lezárt sírt is. Amikor elbúcsúztunk a kapuban, arra gondoltam, a Bibliában Tamás megmenekül. Vajon ezek a kételkedők, akik közöttünk élnek, megmenekülnek? Hagyják magukat megmenteni? Felburrogott a tank-Mercedes motorja, és kigördült a kocsifeljáróról. Elnyelte a széles út.



Idézőjel



„A hit pedig a reménylett dolgoknak valósága, és a nem látott dolgokról való meggyőződés”.
(Zsid 11,1)

„...mert aki Isten elé járul, hinnie kell, hogy Ő létezik, és megjutalmazza azokat, akik Őt keresik.”
(Zsid 11,6)

Matekovits Mihály

ZÚRZAVAROK AZ OKTATÁSBAN

Az iskola, maga a tanítás és a tanulás, minden időben a társadalom fontos tényezője volt. Kis- és nagyközösségek, helységek és államok rendszerint pontosan (esetleg tévesen) meghatározták, hogy mely kérdésekben ki dönt, ki biztosítja az anyagiakat és természetesen (mai szóhasználat) a humán erőforrásokat.

Soraimban nem a mai körülményekről, hanem Arad közeli és távolabbi múltjának ilyen jellegű eseményeiről szeretnék néhány dolgot megemlíteni, amelyek egy része azonban akár ma is elgondolkodtató. Visszatekintve az elmúlt századokra, kétségtelen, hogy a város oktatásában jelentős szerepet játszottak az egyházak, a város vezetősége és polgársága.

Kezdetben, elsősorban a minoriták által fenntartott iskolák rendtartományi hálózatban működtek. A paptanárokat, az igazgatókat és a tanítókat központilag nevezték ki és helyezték iskolákba, a helyzetek szükségessége szerint. Később, amikor községi iskolák lettek, az oktatókat a városi közgyűlés határozta meg a felállított iskolaszék javaslatai alapján. Ugyanez a testület döntött a pénzügyi kérdésekben, megszabta az egyes iskolák pontos költségvetését, előírta és biztosította az igazgató, a tanítók és tanárok fizetését. De a XIX. század utolsó negyedében a tandíjakról, a jutalmakról és a kért miniszteri támogatásról is a közgyűlés döntött. Idézet a városi közgyűlés 1873. december 9-i határozatából: „A tandíj behozatala nagy szótöbbséggel mellőzendőnek kimondatott.” Ez a népszerű döntés azonban csak két évig volt érvényes, 1875-ben visszavezték a tandíjat, mert a város nem tudta fenntartani e hozzájárulás nélkül az elemi és a polgári iskolákat.

Ebből az időből szeretnék még két érdekes eseményről beszámolni. Az 1874 őszen kezdődött iskolai évben az aradi iskolákban kötelezővé lett a méterrendszer bevezetése a különböző tantárgyaknál (matematika, fizika, földrajz stb.). A tanulók, mint minden újat a diákok, hamar megtanulták és megszokták, a felnőtteknek azonban ez

nagyon zavaros volt. Ezért a közgyűlés javaslatára a Pesti (Kossuth) utcai iskolában szerveztek délutáni (ingyenes) oktatást felnőttek részére a méterrendszerről. Az esemény elsősorban a kereskedők kérésére lett meghirdetve, mert a vásárlóknak zavarosak voltak az új mértékegységek. Meglepetés: a bemutató előadásokra egyetlen aradi polgár se ment el.

Egy másik érdekesség: az 1889. évi iskolaszéki ülésen felmerült, hogy a férjes tanítónők többsége sokat hiányzik (háztartási, családi teendők, gyermek betegsége miatt), és ilyenkor a helyettesítésük gondot okoz, de ha meg is oldják, természetesen nem előnyös. A konkrét javaslat az volt, hogy hozzanak rendeletet, miszerint „állásáról lemondottnak tekintessék azon tanítónőt, ki házasságra lép.” Ezt az iskolaszék 9:6 arányban jóváhagyta, de a közigazgatási bizottság (mint döntő szerv) elvetette. Érdeemes megjegyezni, hogy a pár napig hiányzó tanerőket másfél évszázaddal ezelőtt pont úgy helyettesítették, mint manapság: osztályok összevonásával, esetleges délutáni oktatással vagy nyugdíjasok segítségével.

Jól fizethetett az aradi közigazgatás a pedagógusoknak 150 évvel ezelőtt, mert keresett volt ez a pálya. Végzettségtől és beosztástól függetlenül az iskolákban alkalmazottak fejenként 200 forint lakbér- és fűtésilletményt kaptak a fizetésen felül. És ami az előbbi állítást még jobban alátámasztja, hogy 1872-ben egy, az Orczy utcai iskolában megüresedett tanítói állásra 121 pályázó jelentkezett! Ez a szám országosan is kiemelkedő volt. A városi közgyűlés megbízta az iskolaszéket, hogy soraiból nevezzen ki egy bizottságot, amelynek tagjai átnézik a pályázók iratcsomagjait (ma versenyvizsgának hívjuk), majd javaslatot tesznek a megfelelő személyre. A bizottság a dokumentumok alapján a jelölteket három csoportba osztotta: kitűnőkre, kevésbé kitűnőkre és mellőzendőkre, majd három személyre tett javaslatot. A sors iróniája (ma bundának mondjuk), hogy a közgyűlés egy negyediket választott, mire az iskolaszék

elnöke azonnal lemondott. Az így megválasztott tanítót egy év után (mint meg nem felelőt) menesztették. Ezután Salacz Gyula (akkori városi főügyész, az iskolaszék tagja, későbbi polgármester) javaslatára pontos szabályzatot dolgoztak ki a városi iskolák oktatóinak versenyeztetésére.

Az alkalmazási szabályok (igazgatói döntés, iratcsomós vagy szakmai versenyvizsga, illetve annak feltételei és tartalma) az idők során igen változatosak voltak úgy Magyarországon, mint Romániában. Magyarországon az iskolák vezetői döntenek a beadott pályázatokról. Ezt Romániában is megkísérelték a XXI. század elején, de az Oktatási Minisztériumnak több idejébe és pénzébe került az óvások százainak kivizsgálása, mint a megszokott módszer, s így visszatértek a ma is érvényes egységes, megyénkénti, de országos tételekkel történő írásbeli versenyvizsgára. Ez hosszabb ideig az egyetemi (főiskolai) tananyagból

vett feladatokat tartalmazott, majd bevezették a kötelező módszertani kérdéseket is, ami a már oktató, tapasztalattal rendelkező pedagógusoknak előnyt jelent.

Minden pályázati elbírálás, illetve versenyvizsga eredménye viszonylagos. Tanfelügyelői tapasztalataim során láttam olyan pedagógust tanítani, aki kitűnően versenyvizsgázott, de a diákok zöme nem értette a magyarázatait, illetve olyan tanárt, akit mindenki megértett, de vizsgaeredményei rendszerint gyengék voltak. Ezért állítják a pedagógusokról, hogy a jó tanítás kulcsa 40%-ban a szakmai tudás és 60%-ban a pedagógiai adottság. Mint mindenről, erről is lehet vitatkozni.

Könyvészet:

Kehrer Károly: *Arad vármegye és Arad sz. kir. város népoktatásügye*, Arad, 1910.

Némethy Károly: *Arad város tanügyi története*, Arad, 1890.



Tácsi Erika

GONDOLATOK NEM CSAK AZ OLVASÁSRÓL

„Olyan kevesen vagyunk, hogy a műveletlenség luxusát nem engedhetjük meg magunknak.”

(Kodály Zoltán)

Meglepetésemre, igen sok visszajelzés érkezett *Gondolatok az olvasásról* című írásomra, határon innen és túlról, ismerősöktől és az ismerősök számomra ismeretlen ismerőseitől... köszönöm.

A többség a témaválasztás időszerűségét méltatta, olvasással kapcsolatos élményeiről, tapasztalatairól számolt be, de többen bővebben is kifejtették véleményüket. K. M. budapesti tanárnő szerint, „jó, hogy vannak még, akiket érdekelnek ezek a témák, és próbálják megtenni, amit lehet, amit tudnak.” G. J. a paksi Városi Könyvtárban évtizedeken keresztül szervezte minden korosztály számára a vonzó, olvasást népszerűsítő rendezvényeket, „számomra is fontos témát tárgyal írásod, évtizedek óta tudjuk, hogy az olvasás múzealizálódik, de ne keserítsen el bennünket, mert amint Márai Sándor mondta, *Csak az ember olvas.*” K. M.: „Nagyon időszerűek gondolataid az olvasásról. A mai online világ bizony nem kedvez az olvasásnak, amin én (is) a könyvből való olvasást értem. Mert, ugye az interneten valóban elég sokat olvasnak a mai fiatalok, de en-

nek nem sok köze van ahhoz, amit a te írásod és a sok remek idézet fogalmaz meg az olvasásról. Hadd tegyek hozzá egy másik Vekerdy-idézetet: *Az olvasás, ha élvezetet szerez, segít élni. Átélni és túlélni is.*”

Az olvasás tanítása, a készség fejlesztése az iskolában történik, de a cél, ahogy Hevesi Sándor látja: „a jelenkor gesztusának nézem a könyvet tartó embert”, s folytathatjuk, mert Moldova György szerint „nincsen olyan rossz könyv, hogy valamilyen tekintetben hasznos ne volna”, s ne szolgálná Einstein elvárását: „ítéljen mindenki saját véleménye alapján, és ne azok után, amiket mások mondanak neki.”

Erdős Attila, Lak Ágnes Rozina (Oktatási Hivatal Köznevelési Elemzési Főhivatal) a 18–74 éves felnőtt lakosság olvasási szokásait elemezte 2016-ban, a 2001-től ötévente 49 országgal együtt végzett nemzetközi felmérések eredményeinek tükrében. Megállapították, hogy az olvasáshoz való viszony az elemi osztályban, sőt előtte, a családban alakul ki, meghatározó a szülők iskolai végzett-

sége, munkaerő-piaci helyzete, a könyvek száma a családban, ezen belül a gyerekkönyvek száma. A gyermekek nyolc kérdésre feleltek, melyek arra vonatkoztak, hogy szeretnek-e olvasni, örülnek-e az ajándék könyvnek, beszélnek-e valakivel olvasmányaikról, gondolkoznak-e az olvasottakon, illetve milyen gyakran olvasnak. Kiderült, hogy a lányok többet olvasnak, mint a fiúk, s a különbség a korral nő. Fontos, hogy az olvasmányt a pedagógus javasolja, de az is, hogy rákérdezzen az olvasottakra, 46%-a naponta, 10%-a sohasem tette. Az is kiderült, hogy a Z generáció az információ-szerző olvasást részesíti előnyben, de az élményszerző olvasás esetében eredményesebb a szövegértés. A megkérdezettek 72%-a örül a könyvnek. Ide kívánczik T. E. chicagói tanárnő emléke az esténként mesét olvasó édesapáról, illetve a „csodás illusztrációjú”, szép kötésű könyveket ajándékozó nagynéniről – bizonyítéka az életre szóló meghatározó élménynek.

2015-ben felmérték az EU-ban a 16 évesek mozi-, színház-, hangverseny-, kulturális esemény-, múzeum-, művészeti kiállítás-, műemlék-látogatási, illetve olvasási szokását. Dániában a fiatalok 85,5%-ára, Romániában 27,4%-ára jellemző. 2018-ban az internetes hozzáférhetőség Hollandiában 98%, Romániában 80%. A 16–74 évesek 72%-a főleg zenét hallgat az interneten, Romániában a többség játszik. Online híreket az EU-ban 72% hallgat, Romániában 69%. Az EU-ban 3%, Romániában 2% költ kultúrára. A tagállamok átlaga jövedelmének 25%-át költi újságra, könyvre, mozira, színházra, koncertre, Magyarországon 23,5%-át, Romániában pedig főleg tévé-előfizetésre, 60,3%.

2019 decemberében közzétették a 2018-as olvasási/szövegértési felmérés eredményeit a PISA (országos kompetenciamérés) keretében. 180 iskola ötezer 15 éves (7., 8., 9. osztályos) diákja 2 órán át feladatot oldott meg, majd tanáraikkal 30-45 perc alatt töltötték ki a kérdőívet. Következtetés:

44%: „funkcionális analfabéta: nem lehet bevinni olyan tevékenységbe, amelyben bizonyos szintű ismeret szükséges a csoporton vagy közösségen belül hatékony működéshez, nem képes az olvasást, írást, számolást saját maga és a közösség fejlesztése érdekében felhasználni.”

41%: a könnyű szövegértési feladatok is nehézséget jelentettek.

4%: a legnehezebb feladatot is megoldotta.

Magyarország 476 pontot, Románia 428 pontot ért el. A legjobb eredmény: Észtország 523, Kanada 520, Finnország 520 pont.

Arra gondoltam, a finnek eredménye másfél százados társadalmi összefogásnak köszönhető. Már a XIX. század végén is csak 1% volt az írástudatlan, az is a bevándorlók között. A 6 elemi elvégzése után önként és ingyen vettek részt az ún. *továbbképző iskola* hat hónapos tanfolyamán, amelyen általános műveltséget, a lányoknak varrást, szövést, főzést, a fiúknak fa- és fémmegmunkálást oktattak. Az egyetemisták a téli vakáció alatt szerveztek a községekben ún. *ismétlő tanfolyamot*, *vándor egyesületek* faluról falura járva adtak elő gazdaságtan, illetve egészségtan témákat. A XX. század első évtizedében igen népszerű volt a dánoktól átvett és továbbfejlesztett *népi egyetem*, az alig 3 millió lakosú ország 26 népi egyetemét 1223 18-20 éves fiatal (493 fiú, 730 lány) látogatta szinte ingyen, hat hónapon keresztül, heti 60 órában általános műveltségüket gyarapították (75 tanár, 54 tanárnő), utána szintén hat hónapos, földművest, illetve gazdaasszonyt képző tanfolyamon vehettek részt. Az intézménybe lépve a fiatalok az *alkoholelles társaságba* is beléptek, amelynek tanáraik is tagjai voltak. A pedagógusok rendszeres továbbképzését egyetemi tanárok végezték.

Többen nagyobb összefüggésben fogalmazták meg véleményüket. K. M.: „Már aktív koromban is, meg a mostani tapasztalataim alapján is azt kell megállapítanom, ahogy kevés az olvasó diák, ugyanúgy kevés a beszélő diák is. Ez különösen az ismeretek ellenőrzése során tapasztalható. Röpdolgozat, dolgozat, teszt. Lassan már csak írásban kérdezik meg a tanulót, hogy mikor, miért írta Arany János *A walesi bárdokat*, és mi volt a mondanivalója. Meg már csak tesztkérdéssé degradálódott, hogy kik voltak az aradi vértanúk. És csak írásban, pontokba szedve kell tudni a történelmi szerződéseket. Még a saját tantárgyamban (matematika) – ahol több létjogosultsága van az írásbeliségnek – is fontosnak tartom, hogy beszédben is tudjuk használni a matematika nyelvét.”

Néhányan az olvasás, beszéd, írás, helyesírás kapcsolatára, kölcsönhatására utaltak. Valóban, „az olvasás komplex folyamat, a leírt szavakat kiejtett szavakká alakítjuk át.” Az olvasás fejleszti a beszédkészséget, a szókincset, a helyesírást. A magyar helyesírás értelemtükröző, van, aki sérelmezte az első helyesírási szabályzattól (1832) az utolsóig, a 12. kiadásig (2015) végbement változásokat. Erről is sokat lehetne/ kellene beszélni. A közelmúltban olvastam K. L. cikkét, amely szerint „anyanyelvének nyelvtanát iskoláskorában minden gyerek tökéletesen uralja”, nincs is szükség tanulmányozására, s felveti a kérdést, az elemi

osztályokban „nem írhatna-e a gyerek, ahogy akar”. Kommentár nélkül kérdezem: valóban kielégítő a diákok, felnőttek helyesírása? Mégis mikor és hogyan tanulna meg a gyermek helyesen írni?

G. J. egy másik problémát érint: „A különböző kánonok vetélkedése zajlik: ki jusson műfordítóhoz, nagyobb példányszámhoz és az olvasó ebben a versenyben mellékes. Éppen ezért fontos, hogy olyan tanárok tanítsanak (...) hogy szilárd értékrendet sajátítson el a gyermek. Arra aztán lehet építeni, a divatok, kánonok pedig jönnek-mennek.”

A fentiek szolgálatában több anyag is megjelent, határon innen és túl, a könyvkiadás, a terjesztés, az írott és elektronikus sajtó szerepéről, feladatáról s az olvasói igényekről.

Tekintettel az érdeklődésre, egyéni és társadalmi erőfeszítésre, optimista hangvétellel K. M. véleményét idézem: „Az iskola is küzd ezekkel a problémákkal, több-kevesebb sikerrel. De azt gondolom, hogy a KÖNYV (így, nagy betűvel) nyújtotta élményt, a személyességet nem fogja soha semmi helyettesíteni.”



Nagy Gizella

NYELVI REJTÉLYEK NYOMÁBAN (1.)

SULYKOL, BORONÁL, ÖSZTÖKÉL

Haszmann Pálnak, a Csernátони Falumúzeum ny. igazgatójának a közelmúltban bekövetkezett halálakor felidéztem a közel három évtizeddel ez előtti csernátони látogatásom emlékeit. Egy kis keresgélés után előkerült az ott vásárolt dísz tárgy, egy mives faragású, tulipán alakú sulyok, amelyről bizonyára nem mindenki tudja, mit jelent. Viszont a belőle képzett **sulykol** igének a manapság használt jelentésével már mindenki tisztában van. Ha ugyanis arról beszélünk, hogy valamit alaposan megtanítottak nekünk, például az iskolában, akkor azt mondjuk: belénk sulykolták. Persze, ez a szónak az átvitt, másodlagos jelentése. Ugyanis a sulyok nem más, mint vastag, többnyire téglalap alakú falap, amellyel régen mosáskor a ruhákat verték, hogy hamarabb megtisztuljanak. A sulykol alapjelentése tehát: üt, ver, csapkod. Ma már csak elvétele, patakvízben szokás a ruhákat sulykolni, ezért az alapjelentés szinte teljesen kikopott a köztudatból, viszont az átvitt értelme mindenki számára ismert. Ezt a jelenséget világítja meg Kosztolányi Dezső megállapítása: „Sok mindenre nem emlékszünk (...) A nyelv rejtetten mindenre emlékszik. Az fölveszi magába a múlt elfelejtett szokásait, melyek tovább bujkálnak benne, homályosan.” Időutazásra invitálom hát a kedves olvasót, amely során igyekszem megvilágítani egyes szavaink, de főleg közismert szólásaink eredetét.

Utazásunk első állomásán folytassuk felfedező utunkat a falumúzeumban. Szerencsénkre nem kell a Székelyföldre mennünk, Arad megyében is vannak tájházak, például Kisiratoson vagy Tornyán, amelyekben lelkes lokálpatrióták, pedagógusok és helytörténettel foglalkozó szakemberek összegyűjtötték a múlt tárgyi emlékeit. A tájházak udvarán lévő színben mezőgazdasági eszközök sorakoznak. Többek között a talaj vetéshez való előkészítéséhez használt eke, borona, ösztöke. A borona vasfogakkal ellátott, általában szögletes alakú földművelő eszköz a felszántott talaj porhanyítására vagy az elvetett vetőmag betakarására. A belőle képzett igét nemcsak konkrét, hanem átvitt jelentésben is használjuk. Ha valaki elsimít, elrendez egy kényes ügyet vagy konfliktust, azt mondjuk: **elboronálja** a dolgot. Előfordul, hogy valaki egy férfit és egy nőt kéretlenül, némi ügyességgel összeházasít, azaz **összeboronál**.

De mi az ösztöke? Nem más, mint hegyes, vassal végű bot, amellyel szántáskor az ökröket bök-dösték. A gazda azért ösztökelte a jószágot, hogy gyorsabb munkára serkentse, nógassa. Manapság a szülők, pedagógusok szokták gyermeküket, illetve tanítványaikat **ösztökelni**, azaz tetterre, munkára, tanulásra ösztönözni, buzdítani, lelkesíteni, bátorítani. Hegyes bot helyett jó szóval, jutalmazással, jó érdemjeggyel.



Ujj János

GONDOLATOK TRIANONRÓL A TÖRTÉNELMI IGAZSÁG SZELLEMÉBEN?

Közel harminc évvel ezelőtt, a közép-kelet-európai gyökeres változások után egyik barátommal a történelmi igazságszolgáltatás esélyeiről beszélgettünk. Miután a megingathatatlanul szilárdnak hitt Szovjetunió szinte egy történelmi szempillantás (kevesebb mint fél évtized) alatt darabjaira hullott szét. Latolgattuk, hogy most lenne esély a trianoni diktátum valamilyen formában történő orvoslására. Időközben az egyesüléssel felszámolódtott a „szocialista” német állam, kettévált Csehszlovákia. De még Jugoszlávia addig tényleg összeforrtnak hitt nemzetei is az önállóso-dás útjára léptek. Barátom akkor amellet kardoskodott, hogy a függetlenné vált Ukrajna, mivel egységes nemzetállamot szeretne létrehozni, hamarosan önként visszaadja Kárpátalját, vagy legalább a magyar többségű Beregszász járást, illetve Észak-Bukovinát, vagy annak egy részét a jogos tulajdonosainak.

Mondtam neki, hogy a remény hal meg utoljára, de erősen kételkedem állításában. Mert mind- eddig a világtörténelemben nemigen volt példa ilyesmire. Lásd az évszázadok óta vitatott teljes Elzászt és Lotaringiát, valamint az anyaország- tól elcsatolt legismertebb területeket: Dél-Tirolt, Nizzát és Savoyát, Moldáviát, Karéliát, a három részre szétcincált Kurdisztánt vagy az oroszok által elfoglalt japán szigeteket. És még sorolhatnám mindazokat a területeket, amelyeket ilyen vagy olyan háborúk, békekötések után bekebeleztek a győztesek.

A két világháború között Németország csak hadserege bevonulásával készítette meghátrálás- ra a francia csapatokat a Rajna vidékéről, a német ipar kulcsfontosságú központjából. Különben bé- keidőben Kína is hadsereggel foglalta el az önálló Tibetet. Az esetkor a nagyhatalmak behúzták fü- lüket-farkukat. Mint ahogyan ölbe tett kézzel, tét- lenül nézték a Krím-félsziget orosz elfoglalását is.

Az 1990-es évek eleji radikális változások óta el- tett három évtized, s korábban területet kaparintó

egyetlen állam sem hajlandó egy négyzetcentimé- tert sem visszaszolgáltatni a békediktátumokkal nekik juttatott, még a nagyrészt kisebbségek lak- ta területekből sem. Sőt! Nemhogy önállóságot, de még autonómiát sem hajlandó megszavazni az ott élőknek. Emlékezzünk arra, hogy Szerbia miként próbálta csorbítani az autonómiával rendelkező Újvidék státusát. Vagy miként bánt Szlovákia és Csehország a felvidéki magyarokkal a kettős ál- lampolgárság kérdésében. (Ott még manapság is érvényben vannak a Benes-dekrétumok, még ha nem is alkalmazzák azokat!) Avagy mostanság hogyan keményített be Ukrajna, s az ukrán nyelv- törvénnyel ellehetetlenítette a nemzetiségek (köz- tük a magyar és román) anyanyelvi oktatását. A törvényhozás az ország keleti felében többséget képező orosz lakossággal próbálja az ukrán nyelv- vet hivatalosként elfogadtatni, de a törvény sok százezer más nemzetiségűt is sújt. Az ukránok erőszakos szovjet módszerekkel próbálják megfé- lemlíteni a területükön élő mintegy kétszázezer- nyi magyarságot.

És lásd a nemrég kitört (harminc év alatt immár második) véres háborút két volt szovjet „testvéri” tagállam, Örményország és Azerbajdzsán között Karabah birtoklásáért. (A mai napig nincs jelen- tés arról, hogy a háborúban mennyi volt a civil lakosság vesztesége.) A fegyverszünet most sem az etnikai, vallási határok figyelembe vételével kötött meg, így várható, hogy e területen újabb konfliktusok adódhatnak a közeljövőben.

A magyar diplomácia karakánul kiáll a kárpát- aljai magyarságért, megvétózva Ukrajna belépé- sét a NATO-ba. S mert Kárpátalján olyan gyatrán halad a Covid-19 elleni oltás, az anyaország vál- lalta a határon túl élő magyarság oltását is. Egész- ségügyi biztosítás nélkül! De mit tesznek a többi- ek? Hiszen az ország területén más kisebbségek is élnek. Hogy csak a lengyelt és románok említsük.

A román diplomácia továbbra is ugyanazt a politikát folytatja, mint a Timok-völgyi, a szerbek

által csak vlachoknak nevezett románokkal kapcsolatban immár egy évszázada. Struccpolitikát. Inkább hallgat az észak-bukovinai románokat is megrövidítő ukrán nyelvtörvény elfogadásakor, hogy ne kelljen kiállni egykori kisantantbeli hű szövetségese, Jugoszlávia (most csak Szerbia) ellen sem. Amely még a Timok-völgyi ortodox templomokból is kitiltotta a román nyelvet! (Mint nálunk a magyart Csángóföldön!)

De... Tavaly, a gyalázat századik évfordulóján Orbán Viktor miniszterelnök igencsak az orra alá dörgölt az egykori békediktátumot kiigyalók utódainak. Idézzünk néhány mondatot: „Nincs már se brit, se francia birodalom. S ami megmaradt belőlük, az éppen most vergődik bosszút álló gyarmataik multikulturális szorításában. A történelem igazságtételét

a legnagyobbak sem kerülhetik el. S ahogy igaz, hogy összenő, ami összetartozik, úgy igaz, hogy ami nem tartozik össze, az szét is esik. Jól mondták száz évvel ezelőtt: mi még ott leszünk azok temetésén, akik bennünket akartak sírba tenni.” (Ez utóbbi gondolatot gróf Apponyi Albert fogalmazta meg a trianoni okmány aláírásakor 1920-ban.)

De mi hasznunk lesz az eljövő történelmi igazságtételből? Abból, hogy az egy évszázaddal ezelőtti határrajzoló politikusok nemzetei sorra elvesznek majd a rájuk zúduló egykori gyarmataik polgáraitól.

Mondhatnánk, számunkra marad a legszebb öröm. De a káröröm nem a hithű keresztények erénye!

Egészség



Dr. Vajda Sándor

AZ ÉLETMENTŐ VÉRADÁS

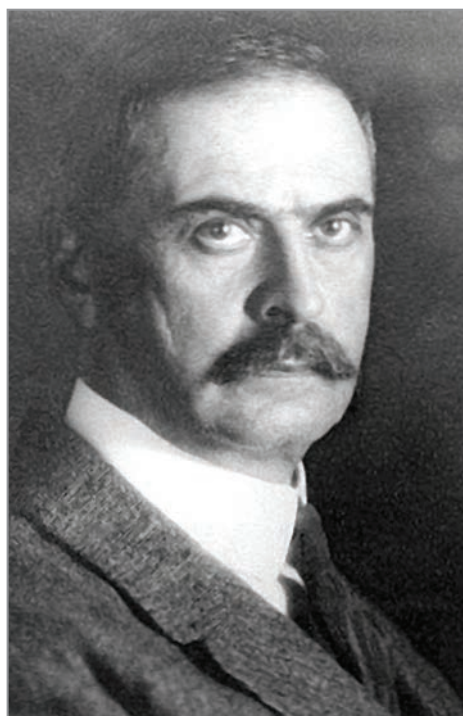
Az Egészségügyi Világszervezet (WHO) és a Nemzetközi Vöröskereszt kezdeményezésére 2004 óta június 14-e a véradók világnapja. Azért választották ezt a napot, mivel 1868-ban ezen a napon született Karl Landsteiner osztrák tudós, a vércsoportrendszer felfedezője, aki ezért a felfedezéséért 1930-ban megkapta az orvosi Nobel-díjat. Az emberi vér semmi mással nem pótolható anyag. A gyógyászatban nagyon sok vérre van szükség, van olyan betegség, ami csak és kizárólag vérrel vagy vérkészítménnyel gyógyítható, de a sérüléseknél, nagyobb műtéteknél a vérvesszteséget csak vérrel lehet pótolni. (A mesterséges vér előállítása még csak kísérleti stádiumban van.)

A vért már ősidők óta ismerték és tisztelték mint az élet jelképét, az Ószövetségben 360 esetben említik. Az élet eszenciájának tartották, és mint ilyen, az élet kizárólag a teremtő Isten tulajdona. Az 1Móz 9,5 szerint az ember élete a vérben van, tehát a vér eleveníti meg a testet. Ugyanezt mondja a 3Móz 17,11: „a test élete a vérben van.” Az Újszövetségben 97-szer jelenik meg utalás az ember vagy állat vérére. Különös jelentősége van Jézus Krisztus vérének, amelynek engesztelő ere-

je van, Ő, mint Isten szenvedő szolgája, feláldozta magát bűneinkért (1Kor 5,7; Jn 1,29).

A vérrel, a vérkeringéssel behatóan foglalkozott már az ókori orvostudomány (Hippokratész, Galenus), az alexandriai és az arab orvosi iskolák is (Avicenna), de a legfontosabb felfedezés a felvilágosodás korában, 1603-ban egy angol orvos, William Harvey nevéhez fűződik, aki a következőket jegyezte fel: „A vér folyamatosan, körkörös mozgásban van, s ezt az áramlást a szív működése tartja fenn.” Ez a rendkívül fontos felismerés megcáfolta Galenus elméletét, mely szerint a szervezet nap mint nap nagy mennyiségű vért képez és választ ki magából. Majd 1660-ban Marcello Malpighi – a mikroszkópot felhasználva – bizonyította Harvey felfedezésének igazságát, megtalálta az addig hiányzó láncszemet: a finom hajszálereket, amelyek összekapcsolva az ütőeres és visszeres rendszert lehetővé teszik a vér folyamatos, egyirányú áramlását. Harvey felfedezését követően 1654-ben az itáliai Francesco Folli állatokon végzett vérátömlesztést (ugyanazt a beavatkozást végezték Angliában is Christopher Wren és dr. Richard Lower) nagyon szerény sikerrel. 1668-ban Jean Denis egy

betegbe bárányvért ömlesztett, de a beteg belehalt a kezelésbe – ekkor Franciaországban megtiltották a vérátömlesztést. A tilalmat nagyon szigorúan betartatták, így 1818-ig senki sem merészkedett emberi vér átömlesztésére. Akkor a londoni dr. James Blundell újra megkísérelte, de a beteg meghalt. A problémát a vér megalvadása okozta, ezért sokféle módszert próbáltak ki, hogy a vért folyékonyan tartsák. Több évi kutató munkával sikerült ezt is megoldani, de akkor a vércsoport állt kikerülhetetlenül útban, amelynek felismerése, tanulmányozása, alkalmazása a gyakorlatban Karl Landsteiner (1868–1943) osztrák orvos érdeme, aki 1900-

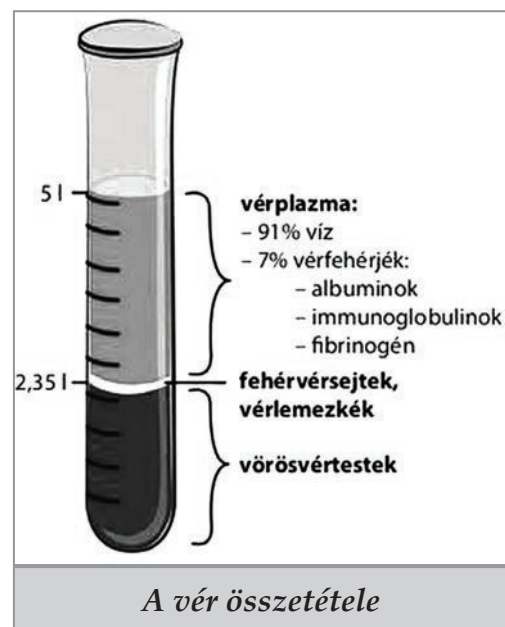


Karl Landsteiner

már megállapítható. Minden ember –bárhon is éljen – 0-, A-, B- vagy AB-vércsoport valamelyikébe tartozik. Az osztályozáshoz még használják az I, II, III, IV jelölést is. Landsteiner vérmintákból egy 30 vérkeverékből álló sorozatot készített, és azt állapította meg, hogy bizonyos személyektől származó vér mások vérével összekeverve a vörös vérszuszpenzió kicsapódását okozza, agglutináció következik be. Ez a folyamat azonban nem jött létre valamennyi vérkeverékben. A kutató ebből arra következtetett, hogy az összecsapódás (agglutináció) bekövetkezte vagy elmaradása két antigén meglététől vagy hiányától függ (az antigén olyan anyag, mely a szervezetben ellenanyag – antitest – képződését okozza). Véleménye szerint az antigéneknek a vörösvérsejtek felszínén kell lenniük, és ezeket A-antigénnek és B-antigénnek nevezte el. Feltételezte, hogy ha nem jön létre kicsapódás, ezeken a vérszuszpenzióken nincsenek antigének, a csoportot nullásnak (0-csoport) nevezte el. Még két

esetrendőre volt szükség, hogy – további kísérletek után – rájöjjön arra, hogy kezdetben nem ismerte fel egy további csoport létezését, amelyben a vörösvérsejtek mindkét antigénnel rendelkeznek, ez az AB-csoport. A vérátömlesztési kísérletek során felfedezték az Rh-faktort, amely rendkívüli jelentőségűnek bizonyult, mivel a vérátömlesztéseket (transzfúzió) gyakorlatilag teljesen biztonságossá tette. A gyakorlatban a rászorulóknak teljes vércsoportazonos vért kell kapniuk. A régi terminológia szerint a 0-Rh univerzális donor, az AB+ pedig univerzális akceptor. A szakemberek óvakodnak a teljes vér adásától. A vörösvérsejt vesztésének pótlására olyan vörösvérsejt szuszpenziót készítenek, amiből eltávolítják az allergiás reakciókat fokozható fehérvérsejteket, ha vérlemezkehiány van, akkor thrombocyta szuszpenziót adnak, ha vérplazma szükséges, akkor azt kap a beteg. Napjainkban a transzfúzió mindennapos beavatkozás, és több millió ember életét mentik meg vele. Ezt a beavatkozást tiltják a Jehova tanúi, akik elfogadják a kórházi kezelést, de kifejezetten visszautasítják a vérátömlesztést. Alapelveként a Bibliára hivatkoznak: az Apostolok Cselekedetei 15. fejezetének 20. versét, „tartózkodjanak a bálványok fertelmességeitől... és a vértől”, valamint a Mózes I. könyve 9. részének 4. szakaszát idézik: „Csak a húst az öt elevenítő vérral meg ne egyétek.”

A vér többnyire vörös színű, és a gerinctelen,



A vér összetétele

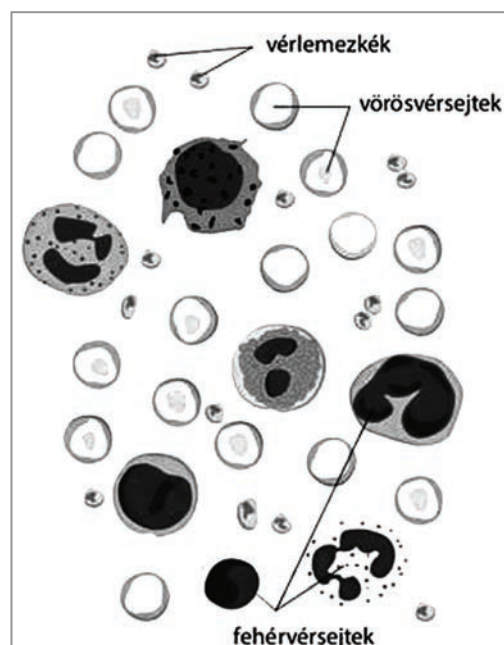
valamint a gerinces állatok fő testnedve, folyékony szövet. Fő feladatai: az oxigén, a szén-dioxid, a tápanyagok, a víz, valamint az oldott anyagcseretermékek szállítása. Ezenkívül fontos szerepe van az im-

munreakcióknál, a hormonok szállításában és a testhőmérséklet szabályozásában. A vér ereken folyik, a szívtől a test irányába artériákban (verőerekben), a szív felé pedig vénákban (gyűjtőerekben). Egy felnőtt embernek átlagosan öt liter vére van, ebből megközelítőleg 0,5 liter tartalék, amely

szükség esetén mobilizálódik, így a szervezet elkerülheti a szövethárosodást.

A véradás önkéntes véradóktól – előzetes orvosi és laboratóriumi vizsgálat után – orvosi felügyelet alatt a nagyobb műtétekhez, bizonyos életmentő kezelésekhez szükséges vérátömlesztéshez, terápiás vérkészítmények előállításához és a további feldolgozáshoz szükséges vér vagy vérösszetevő levétele. Ez alkalommal steril műanyag vérvételi zsákba, üreges tű segítségével 4,5 deciliter teljes vért vesznek le. Hazánkban véradó lehet minden 18-60 év közötti, 50 kg-ot meghaladó egészséges állampolgár, aki megfelel az előzetes orvosi kivizsgálásoknak. A véradásra való alkalmasságot mindig az orvos engedélyezheti a helyszíni vizsgálat után. Évente maximum 5 véradás engedélyezett, két véradás között el kell telnie minimum 72 napnak. A hazai gyógyászatban évente fél millió véregységre van szükség. Sajnos, nálunk az önkéntes véradók száma meglehetősen alacsony, 1,7%-a a lakosságnak. (Ez az arány Dániában 10%, Angliában 9%, Hollandiában 8%, Németországban 6%, Magyarországon 4%.)

Egyszer bármelyikünk kerülhet olyan helyzetbe, hogy rászorulunk embertársaink segítségére. A vérellátó osztályokon dolgozó orvosok, orvos-asszisztensek, nővérek naponta harcot vív-

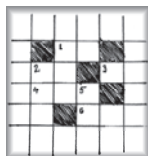


Egy csepp vér a mikroszkóp alatt

nak azért, hogy megfelelően jó és mennyiségben elegendő vérkészítménnyel láthassák el rászoruló embertársainkat. Ehhez azonban elegendő vérral kell rendelkezniük. A véradással olyan jót tehetünk, aminek ellenértéke az a megnyugtató tudat, hogy ismeretlenül, anyagi ellenérték nélkül segítettünk emberéletet menteni.



Kett Groza János grafikái



Brittich Erzsébet

515 ÉVES TÁBLAKÉP

Vízszintes: 1. Itt található a mellékelt reprodukción látható festmény 11. Törött zár! 12. Munkácsy inasa (ék. h.) 13. Tonna 14. A festmény alkotója 16. Mutatószó 17. Urán vj. 18. Módosított zenei hang 19. Takarító cég 21. Esni kezd! 23. Tétova zokszó! 25. Nátrium, nitrogén, urán vj. 26. Angol szerelem 28. A múlt idő egyik jele 30. Bartolomeo ... (1450 k. – 1500), felfedező 31. **Vízsz.** 1. itt található 34. Spanyolország autójele 35. Női becenév 36. Sugár jele 37. Róza egynemű betűi 38. Fekete István baglya (ék. h.) 39. A festmény címe (1506) 43. Méter 44. Névelő 45. Ismeretlen személy 46. Kötszó 47. Trombitahang 49. Ásványi fűszer 51. Termelőszövetkezet 53. Kevert szín

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	↓
11				12						13
14			15						16	
17		18				19		20		
21	22		23		24		25			
26		27			28	29	30			
	31			32			33			34
35				36		37			38	
39			40		41			42		43
44		45			46		47		48	
49	50		51	52		53				54

Függőleges: 1. Az egyik próféta 2. Az ábécé vége 3. Fém pénz 4. Foszfor vj. 5. Manapság „divatos” kiegészítő 6. Nagy főzőedény 7. Négy, németül 8. Menü 9. Páratlanul szól! 10. Zorro betűjele 15. Fogyasztod 16. Női becenév 20. Hiányosan tanít! 22. ... Jóska, híres betyár volt 24. Országos Takarékpénztár 27. Vanádium, urán, jód és cink vj. 29. Három hang távolság 32. Idegen művészet 33. Rosta 35. Máramarosi hegység 38. Hidrogén vj. 40. Jelez 41. Erős kártyalap 42. Egyik érzékszerv (ék. f.) 48. Törött kanna! 50. Régi 52. Kötszó 53. Bór vj. 54. Amper.



Áprilisi keresztrejtvényünk megfejtései:

Vízszintes: 1. Kolozsvári Tamás 14. Kálvária 21. Feltámadás 28. Garamszentbenedek 36. Esztergom 58. és 50. Keresztény Múzeum.



AZ ÖRDÖG TÁRSBÉRLŐJE!

AVAGY EGYSZER A FÖLD KÖRÜL ÉS VISSZA!

(ESSZÉMARHASÁG)

Motto: „Aki egy poénért eladja a lelkét az Ördögnek!”
(Tiszteletből az Ördög nevét nagybetűvel írom!)

Sokféleképpen lehet az Ördögöt mentegezni egy önéletrajzban, de akárhogy szépíted, az Ördög mégis csak egy dög marad, ugye? Egy aljas kufár, aki meg akarja szerezni a lelkedet, aztán meg örökösödik felette. Az ör-dög! Az adásvétel tárgya alapvetően nem áru, ezért vitatott az üzlet. Kereslet-kínálat kérdése. Mennyit kínál érte, hiszen egyedi darab. Furcsa gondolat, egy darab lélek. Eladó egyáltalán, és mennyit ér neked darabja? Ezt világítanám meg rövid esszémben, mert ez nem Ördögtől való téma! A gondolatoknak szabad folyást engedélyezek. Egy szabad műfaj. Van, ugye, esszévers, van esszéregény... ez meg itt esszémarhaság.

Ide kellene most egy poén. De ahhoz, hogy ne tudj elmesélni egy poént, nem elég, ha nem jut eszedbe. Ahhoz még az is kell, hogy ne legyen humorod!

Óvakodj tőle, angyali tekintete dacára, hiszen csak egy bukott angyal. De nem azzal vissz a kísértésbe, hanem ördögi mosolyával, amelyik olyan hazug, hogy még ő is elhiszi. Könnyű dolga van velem, mert még ingadozom a tiszta lelkiismeret és a piszkos fantázia határán. Mióta kifogytam a poénokból, tőle kérek tanácsot. Tőle vagy a hozzá hasonlótól. Onnan ismerem fel őket, hogy karikás a szemük, és verik a feleségüket. Felajánlotta a tegeződést. A pokolba is meghívott, hogy látogassam meg, de visszafordultam, mert már megtelt. Ott vannak az írásaim szereplői. Nem akarok graffitit csinálni belőle, de ha keresnéd, keresgélj a saját emlékeid között.

Kiismertem. Amit maga nem tud véghezvinni, azt rám bízta. Velem mondatja, én kárhozzak el. Ez nem szép tőle, fene a rusnya pofáját! Én mondanám is, de nem jut eszembe a poén.

Kínált a lelkemért mindenfélét: hosszú életet, írói tehetséget, hírnevet, rendes tagságot a művészeti akadémiára, millió követőt az interneten,

száz núbiai szüzet, de nem adtam. Nem én! Aztán mégis megszerezte. Azóta közösen használjuk, társbérletben. Mert végül is eladtam a lelkemet az Ördögnek... egy poénért.

Állandóan az az érzésem, hogy követ. Akármit is csinálok, ott ólálkodik, mögöttem áll, és átnéz a vállam fölött. Belepofázik a mondandómba, én meg szégyellhetem magam miatta. Még csak azt sem mondhatom, hogy az Ördög vigye el. Ezt most azért hozom nyilvánosságra, hogy aztán legyen, kire fogjam a sajátos szövegemet. Most már csak pár poént kell ide írnom, és kész az opus! Csak azok most valahogy nem jutnak eszembe. Nem mentegőzni akarok, de valahogy kiszáradt a poénszarum. Hogy miért, azt csak az Ördög tudja.

Tőle tudom, hogy az igazságot kétféleképpen írhatod le: névtelenül vagy végrendeletben. Ez egy olyan műfaj, ahol mindent szabad. Csak hazudni nem. Ha el akarsz sütni egy poént, az mindig valakinek a hátán csattan. Politikailag sem korrekt. Sért valakit, tehát nem egy kedves dolog. Gúnyolódsz, hogy kinevessék. Egyértelmű, hogy nem kétértelmű, nélküle nem megy. Biztos, hogy benne van az a randa keze a dologban. Kötelezően szükséged van rá, hogy bevonjad a körbe. Ördögi körbe. Milyen jelzővel illesselek? Diabolikus vagy! Meg én is, amióta korrumpált. Sátáni. Meg kell védenem valahol, hiszen ha valamilyen eget verő disznóságot csinálok, gondolok vagy írok, mindjárt rá lehet fogni, mert ő soha nem alszik. Ő a társszerzőm. Tőle tanultam, ha nyolc cenzorból kilenc nem érti a poént, csak mondj egy *bazmeget*, és mosolyogj ördögien. Csak azért nem szeretni, mert farka van? Nem fair!

Az egész bolygónkon bolyong, az időeltolódástól jellegzetesen éber, karikás szemekkel, mint a kárhozat viril ügynöke. Lustának nem lusta, hatalmas a munkabírása, szimultán hányunkat visz

egyszerre kísértésbe, hiába imádkozunk ellene... és mégsem jut eszembe a poén. Pedig ott van mindenütt. Úton-útfélen látom ördögi nyomait. Úristen! Ez az Ördög mikor alszik? Csinálhatok, amit akarok, folyton provokál.

Közben eltelt valami, és elindultam valahova, hogy megtaláljam a poént írásom végére. Elindultam, mert egy poénért körbemegyek a földgolyón is. De a fránya jön a szélárnyékomban, megtalál, hogy fajtalankodjon velem. Fogd csak meg a sörömet, addig én megírom az élményeimet. De nehogy megidd! Már csak egy részeg Ördög hiányzik!

Az történt ugyanis, hogy ebben a bezárt világban kiakasztottam egy világtérképet a szekrény mellé, adtam egy dartsnyilat a páromnak azzal, hogy ahova a nyíl talál, oda viszem el szabadság-... poént keresni a világban. Így történt, hogy felejthetetlen két hetet töltöttünk a szekrény mögött.

Majd a szovjetunióbeli főnököm megbízásba adta, hogy lovagoljak meg egy sündisznót. Erre azt mondatja velem, hogy ezt csak abban az esetben teszem meg, ha pártfeladat. Mindenben az ellenkezőjét erőlteti. Ha én azt mondom valamire, hogy ez tökéletes, akkor ő meg azt, hogy tökhálos. Ha azt mondom neki, hogy tökkelütött, akkor ő meg tökön ütött.

Mondom a kedvesemnek Párizsban: „Vedd meg ezt a ruhát, mert elegáns vagy benne.” Azt mondja a hangomon a szomszéd próbafülkéből, hogy „...elefánt vagy benne.”

Ha randira megyek Velencében, és a kedvesem készül, tetszeni akar, festi a haját, lakkozza a körmet, kiszedi a szemöldökét, erre azt mondatja velem a kerítés mögül: „Drágám, de jó segged van!” Mondanék persze én is valami eredetit, de a poén nem jut eszembe.

A göröngyös, poénkereső, felfedező útjaimon eljutottam a Selyemúton át egy ázsiai parkba, ahol látom, hogy sír egy kisfiú. Nekem is vannak unokáim, megsajnáltam. Miért sírsz, kisfiú, ne búsulj már!? Hát hogyne sírnék, amikor az anyám kínai, az apám japán, én meg alig látok.

Kolumbusz már messziről felfedezte Amerikát, mert az Empire State Building messzire látszik. Őt elvitte a Sánta Mária, engem Elvis Presley. Hiába menekültem előle, Amerikába is utánam jött azzal, hogy aki Á-t mond, az mondjon -rnold Schwarzeneggert is, mert ő a body building atyja. Egy frászt, replikázik a sátáni fattyú belőlem. A body buildinget igenis mi, magyarok találtuk ki. Kőműves Kelemen. De hát poén ez? Nemigen.

Kaptam az Ördögtől egy emailt, hogy egy sors-
húzáson nyertem egy háromhetes antarktiszi jegesmedvét. Nemsokára átvehetem, mert az Antarktiszból leszakadt egy Budapest nagyságú jég-hegy. Hát ez is semmi.

Elhatároztam, hogy elmegyek a világ végére, oda és vissza, csak hogy megszabaduljak tőle, és meglegyek a poént ehhez az íráshoz, hogy végre befejezhessem. Elmentem hát Ausztráliától még tízezer kilométerrel messzebb, a Lipótvárosba, de ott is követett, így ott végképp nincs min nevetni.

Már nem tudom, mi az Ördögöt kerestem részegen a Rákóczi téren, amikor leszólitott egy mesebeli, sötét bőrű prosti: „Helló, szépfiú! Ha akarod, hazakísérhetsz! De mi... mi a fenét keresek én Afrikában?!” Olyan piás voltam, hogy egy nyamvadt poén se jutott eszembe.

Itthon, Aradon, nézi magát a szomszéd Mucika a tükörben. Pucéran. Illeg-billeg, egyszer csak megszólal az Ördög belőle, és a férje felé fordul. „Hallod-e, Józsi... izé... jobbat nem is érdemelsz.”

Már mondanék én is valami huncut dolgot végre, de nem találom a poént.

Azért mégis furcsa! Most eszembe jutott! Hirtelen feloldódott a gátlás az agyam kérgében. Még idejében, hogy pontot tegyek a végére. Megvan a poén. Ebben is az ő kormos keze kell hogy legyen... hogy téveszteni össze a seggemet egy postabélyeggel! A lelkemért kaptam cserébe, tehát Ördögtől való. Másnak őrangyala van, nekem meg őrdögöm! Aki már Ádámot és Évát is megakadályozta fekete mamba formájában, hogy egyenek az Élet fájának a gyümölcséből, és így birtokába jussanak a halhatatlan poénnak! Ördög tudja! Aki a társszerzőm, és így már könnyű úgy játszani, mint egy ördöghegedűs Paga néni.



Kett Groza János grafikája



Brauch Magda

KRUMPLIPAPRIKÁS

Valaha egyetemista voltam.

Régen. Talán meg sem mondom, mikor.

Miért ne mondanám? (Az öregség, akárcsak a szegénység – nem szégyen, csak kellemetlen.) A 20. század ötvenes éveinek második felében.

Nehéz idők voltak, de én élveztem az egyetem légkörét, maradéktalanul beilleszkedtem a közösségbe, úgy éreztem, mindenütt megállok a helyem: a szemináriumokon, kollokviumokon, vizsgákon, a népdal- és tájszógyűjtő kiszállásokon, sőt, az asztalitenisz-versenyeken is. (Ez utóbbiért – szép kis dicsőség, gondoltam – az évfolyam sportfelelőse lettem.) Esténként olcsó bérlettel színházba, hangversenyre jártam, négyszer láttam a *Bánk bánt*, ötször ugyanazt a Kodály-kórus műsort.

A mennyországban érezhettem volna magamat, ha boldogságomat a honvágy nem zavarja meg. Bár a bentlakás zsúfoltságát hamar megszoktam, lakótársnőimmal gyorsan megbarátkoztam – évfolyamtársak is voltunk –, mégis előfordult, hogy egy otthonról kapott levéllel, Nyilas Misi módjára, elvonultam az épülethez tartozó kert legtávolabbi zugába, hogy senki se legyen tanúja könnyeimnek. Egyetlen gyermek voltam, és addig sohasem voltam hosszabb ideig távol szüleimtől, otthonomtól.

Ha csomagot kaptam, azt – minden előzetes megállapodás nélkül, magától értetődően – megosztottam társaimmal, és ezt mások is így tették. „Feldobtuk”, ahogy az akkori diákzsargonban neveztük, a közösségnek felajánlott elemőzsiát.

A szülők tudtak erről, és helyeselték, pedig a bennlakók valamennyien kispénzű, bérből, fizetésből élő családdal rendelkeztek. Csak az ösztöndíj tartott bennünket az egyetemen, ami ingyen lakásból, kosztból és csekély zsebpénzből állt. A szülők mégis igyekeztek – a látatlanban egymással is liciálva – gazdag csomagokat küldeni, bár valószínűleg saját szájuktól vonták meg a jobb falatokat.

– Megírtam, hogy a következő csomagban töltött káposztát és krémest küldjenek – mondta Marika.

Összefutott a nyál a szánkban, mégis letorkoltuk.

– Nem szégyelled zsarolni őket?

Egy hét múlva, mikor megérkezett a kért küldemény, ráadásul egy üveg tojáslikőrrel, már senki sem volt lelkipurdalása.

Alföldi városunkban mindig jóval hamarabb érkezett meg a tavasz, mint a hegyvidéken, s vele a primőr zöldségfélék. Így óriási sikere volt az édesanyám küldötte paradicsom, retek, zöldpaprika küldeményeknek, melyek azért némi kolbász és szalonna közül kandikáltak ki. A hegyvidéki székelyleányok nem hittek a szemüknek.

Ezek után úgy tűnhet, hogy állandóan tej-jel-mézzel folyó Kánaánban éltünk, pedig a sok szeretettel küldött csomagok nem biztosíthatták a mindennapi jóllakást, mert igen sokfelé osztódott a tartalmuk, inkább csak kóstoló jutott belőlük egynek-egynek. A menzán pedig igen gyenge volt a „kaja” – ez a zsargonszó valószínűleg már örök életű lesz –, ráadásul az étkezde az egyetemünk és bennlakásunk épületétől olyan messze esett, hogy a napi három oda- és visszajutással bőven ledolgoztuk azt a kevés kalóriát, amit ott felszedtünk. Ez manapság jó fogyókúrának számítana, de akkor nem volt rá szükségünk. Anélkül is elég karcsúak voltunk, meg akkoriban ez még nem volt a „médiá” állandó témája.

A kosztról – ami az ösztöndíj része volt, tehát ingyen kaptuk – mégsem mondhattunk le a kantine megközelítése miatt okozott idővesztéséért (járműre egyáltalán nem volt pénzünk), mert nem volt mivel pótolni. Ám a mi esetünkben „az idő pénz” típusú szólásmondás szinte szóról szóra igaznak bizonyult. Bölcsészhallgatók lévén időigényes volt a rengeteg kötelező olvasmány, és korán tapasztaltuk, hogy vizsgáztató professzoraink azonnal „kiszagolják”, ha valamit nem olvastunk el, méghozzá frissiben. Olvasni mindannyian szerettünk, hiszen ezért választottuk a filológiát, de „szakmányban olvasni”, ezt csak mi tudhatjuk, mit jelent. Ehhez túl szűkiben voltunk az időnek. Fél éjszakákon át a folyosón olvastunk, hogy ne zavarjuk az aludni akarókat. Nem mehetünk készületlenül a vizsgákra, mert a gyengébb jegy az ösztöndíj elvesztését jelentette volna, egyzsersmind egyetemi pályafutásunk végét.

Ilyen körülmények között érthető, hogy a reggeliről lemondtunk, hiszen azért legalább egy órával korábban kellett volna fölkelnünk. Ha volt valami „hazai” tartalék, gyakran a vacsoraért sem men-

tünk el, ha nem korgott túlságosan a gyomruk, nem hagytuk abba a – különben kellemes – olvasást. Aztán rájöttünk, hogyan segíthet magán a furfangos diák.

Egyes diáktársaink nem voltak ösztöndíjasok, így a menzajegyet meg kellett fizetniük. Diákközösségünk férfitagjai, a „fiúk” azonban szívesen kosztoltak a menzán, mert minden más étkezde drágább volt, ráadásul az ő szállásuk a kantinnal közös épületben volt. Mivel mi, ösztöndíjas lányok, hiába kérvényeztük többször is, hogy készpénzben adják ki a járandóságunkat, akárcsak a helybeli évfolyamtársainknak, elhatároztuk, hogy – némi veszteséggel – eladjuk a menzajegyet azoknak, akik úgyis fizetnének érte... Tervünk bevált. A menzajegy ugyan névre szóló volt, de szerencsére a kantin személyzetét ez nem érdekelte, így is el tudtak számolni a főnökükkel. Így mindenki jól járt. A fiúk, mert olcsóbban jutottak koszthoz, mi, lányok meg némi készpénzhez, de főleg időhöz jut-

tottunk, sőt még ízletesebb „kajához” is, mert a magunk ízlése szerint főztünk. Felváltva vásároltunk be a közeli piacon és élelmiszerboltokban, okosan, beosztással, és a folyosó végén levő konyhában főtt az egyfogásos ebéd és vacsora. Legtöbbször krumplipaprikás, mert a hozzávaló olcsó volt, és az elkészítése kevés időt igényelt.

Soha sem untuk meg a „pityókatokányt” – ahogy a székely lányok nevezték. Mivel minden fiatal lány született háziasszony, különböző módon fűszereztek, s mivel maradt mellette némi pénzünk, néha virslivel, debrecenivel, kolbásszal is „megbolondítottuk”. Persze akadtak másféle ételek is „étlapjainkon”, de jómagam csak a krumplipaprikásra emlékszem.

Meg arra is, mikor vakációra hazaérkeztem, édesanyám már tudta, mivel várjon: egy kis jó hazai krumplipaprikással. Hát akkoriban ritkán futotta másra.

Még mindig a kedvenc eledeleim közé tartozik.



Dr. Markovity Radmila

AZ UTOLSÓ TALÁLKOZÁS

Most is úgy ül a félhomályban, mint akkor, azon az estén, amikor ráébredt: becsapta, megcsalta őt az, akiben vakon bízott, akinek zsenge lányként a karjaiban szeretett volna lenni. Az ágy, amiről azt gondolta, suttogni fog, bevilágítja a kihűlt csillagok nyomát is, valahol a homályba süllyedt, és zokogott...

Ma már nem fáj, eltűntek az érzelmek, nem mintha teljesen idegen lenne a jelenben, benne él, csak másképpen.

Az utolsó találkozásuk a kórházban volt, eljött hozzá, a másodéves nővérvendékhez, mintha beteglátogatóba jött volna a szomszédhoz, aki a kórházi ágyon feküdt. Kifogásnak igazán megfelelt. Együtt léptek be a 26-os szobába, ahol üdvözölte a szomszédot, de tekintetével kereste őt, figyelte, mit árul el a mozdulata, a hangja, nem csak a pillantása, amely inkább bolyongott az ágytól az ablakig, a fiút észre sem akarta venni, aki felfogta tettének súlyát. Igen, tudja, bűnös, megcsalta, de csak a férfinak járó élvezetért tette, amit tett. Az, akit szeret, itt van a szobában, még szűz, eddig nem volt kellő hangulat, sem idő, sem alkalom, ami feltehetné volna szerelmükre a koronát, ami talán örökre ott maradhatott volna, még akkor is, ha az idő beködösítené a fényét. Most itt

vannak, ebben a szobában, ami különben is valami nyomasztót áraszt, semmi nincs, ami mosolyt fakasztana. Az érzelmeknek szikrája sem repül felé a lányból. A kettészelt kenyeret sem lehet összeragasztani, érzi, megszűnt a varázs, bár benne még égett a vágy, meg akarta mutatni önmagának, igenis, nem lehet csak úgy közömbösen vagy fájdalmasan eltépni két ember kifürkészhetetlen összekötő fonálát. Akarta, bizakodott, bár lelke mélyén sejtette, sikerről szó sem lehet.

Olyan ez, mint a romantikus esték gyertyafényes átszellemült ölelkezése, aminek hirtelen ki-aludt a fénye, nem hevíti fel az érzékeket.

Gondolatmenetét megszakítva odahajolt a beteg fölé, elköszönt azzal, hogy másnap ismét meglátogatja, de tudta, soha többé nem teszi be a lábát a lábadozó beteg szobájába. Ránézett a lányra, az arcizmai megfeszültek, egy lépést tett felé, de a tőle elfordított fej, a szempillák alá bújtatott tekintet többet beszélt minden szónál. Megfordult, és köszönés nélkül eltűnt a kórház hosszú folyosóján, majd az ajtó becsukódott mögötte. Cipője sarka kopogta rendületlenül, az agyába fúrta: vége lett, vége lett, haladsz a semmibe.

Most is úgy ül a félhomályban, de nem zokog, nincsenek könnyei.



Csulak Ferenc

ANINAI TÖRTÉNETEK (1.)

A román energetika szégyene a múlt század végén épült aninai, olajos palára alapozott hőerőmű. Ma már csak romos, holdbéli táj emlékeztet a szocializmus aranykorára. Több fiatal mérnök kezdte pályafutását az erőmű építőtelepén, és saját bőrén tapasztalta meg, hogy milyen az élet egy ilyen építőtelepen. Többek között Csulak Ferenc villamosmérnök is. Kérésre leírta emlékeit, Aninai történetek címmel, amely egy igen tanulságos és érdekes elbeszélés. Különb minden rosszban van valami jó is, mert Anina sok mindenre megtanította Csulak Ferencet. (Jelenleg az E.ON Románia energetikai cég vezérigazgató-helyettese).

Makai Zoltán

Közeledett a kihelyezés – így hívtuk az egyetemi évek lezárását jelentő munkahely-választási eseményt. Azon az izgalmas napon a Trustul Energoconstrucția București Șantierul Anina lett a kiválasztottam. Sajnos Kolozsvárhoz közelebbi hely szóba sem jöhetett. Első munkahelyemen – úgy emlékszem – szeptemberben vagy október elején jelentkeztem. Előtte még nyáron két hét katonai kiképzésen voltam Bukarestben.

Az első nap

Vonattal mentem Oravicabányáig, de már nem emlékszem, hogy onnan hogyan jutottam Krivinára, ahol az építőtelep volt... talán teherautó vitt fel vagy busz. Addig munkatelepet csak moziban láttam, a híradókban – akkor a mozi mindig híradóval kezdődött. Meg apám mesélt a Bumbești-Livezeni vasút építéséről a Zsil-völgyben, ahol mint papgyereket dolgoztatták. Emeletes barakkban kaptam szállást, és az ukázt, hogy másnap reggel 8-kor jelentkeznek a főmérnök úrnál – így: úr, nem elvtárs. Ott tanultam meg, hogy sántieren nincsenek elvtársak csak urak. A barakk rózsaszínre volt festve, és a padló minden lépésnél recsegett. A faszerkezet rései gyapottal voltak kitömve. Nem elhanyagolható meglepetés volt, hogy a hasonszórú jelentkezőkkel együtt kaptunk vacsorát a kantinban. Jobb volt, mint Temesváron az egyetemen.

Második nap, az első főnök, egy kis éhezés...

Utálok késni, így reggel pontban 8 előtt 10 perccel jelentkeztem a titkárságon, az első emeleten lévő szintén rózsaszínű irodában. A titkárnő szólt, várjak, majd szólít a főmérnök úr. Szólított, és én beléptem, majd jól nevelten köszöntem:

– Bună dimineața, domnule inginer șef!

A főmérnök erősen kancsi volt, azt sem tudtam, hova néz, de aztán megtanultam, micsoda éles

esze volt, vágott, mint a Huszár zsilettpenge. „Fáj a torka?! Nyeljen Huszár zsilettpengét! Mintha elvágta volna!” Válasz (vigyorogva várva a hatást):

– Jó reggelt, Csulak úr! – így, magyarul.

Leesett az állam.

– Üljön le! Gündisch Ernő vagyok, a sántier főmérnöke, amúgy meg falubeli, azaz kolozsvári.

Ez jobban nem is kezdődhet – gondoltam... Egy kis bevetés után így folytatta:

– Figyeljen, itt magának villamosmérnöki munka nem nagyon van, de van egy jó emberem (így mondta!), akitől sokat tanulhat, és rendes, becsületes székely, oda fog menni dolgozni. Kap lakást Oravicán, onnan majd a cég teherautója viszi dolgozni, mert két váltásban lesz, 12 órában. A mester neve Bordi Mihály! Ő lesz az első főnöke! (Ej, ha tudtam volna, hogy egész karrieremben tőle tanulom majd a legtöbbet az összes főnököm közül, és a legigazabbat is – a Jóisten áldja meg érte! Két éve megtaláltam küköllőmenti otthonában, és megköszönhettem neki...)

Úgyhogy pakolás, és le a hegyről! Garzont kaptam, a cég lakását. Nem sok minden volt benne: egy ágy, két szék, egy asztal a konyhában, kb. ennyi. Reggel mentem a megállóba, felvett a kocsit, a sofőr Cablea, a nagy orrával és mindig valami viccen járó hamiskás nézésével. (Aj, mennyi táblét és sakkot játszottunk, hajaj...pedig csak másfél évet dolgoztam ott.) Megérkeztünk Májdánra, a kőfejtőbe, mert oda kerültem, szakma ide, szakma oda. Első kézfogás... a mester alacsony, göndör hajú, mosolygós, egyenes derekú és kemény kézfogású. Láttam, örült, hogy magyarul szólhatott, és magyarul válaszoltam, persze azért méregetett rendesen, de méregetett mindenki: ki ez a sovány, fiatal mérnök, ki fia-borja, és főleg miféle?

Bemutatkozik a kőfejtő: a völgyben a kőtörők, konkásszorok, a hegyen a sziklafúró csapat a ja-

pán gépekkel. Készülnek, majd lyukakat fúrnak a robbantáshoz. A csapat 10 fő, írni egyik sem tud – sem írni, sem olvasni –, az aláírás kereszt, mindenkié más, és ezerszer ugyanúgy néz ki – ezt később tanultam meg –, és majdnem mindegyik családnéve Bumbu, és összesen három foguk van – nem túlzás. Előtte a csudánovici uránbányában dolgoztak, ott még a hegy is sugárzik, meg az út, meg minden. Cigány segédmunkások, a legjobb csempészek a környéken. Az egyiket csak akkor fogták el a jugó határon, amikor berúgva, énekelve jött vissza egy rokoni esküvőről éjjel. 3 hónapot kapott, becsukták tiltott határátlépésért, bár nem le-, hanem befelé közlekedett, mint a bodri sírásó, aki részegen átbetorkált Magyarországra a sínek mentén, de már józanul nem tudott visszajönni, hanem áthozták a magyar határőrök...

Bordi Mihály a gyulakutai energetikai szakiskolában lett betonozó, a békási vízi erőműnél kezdte, majd amikor ott végeztek, a marosnémeti (Mintia) erőművet építette – mint betonozó építőmester –, és onnan érkezett Krivinára brigádvezetőnek, vagy ahogy akkor hívták, lot-főnöknek (şef de lot).

Másnap erősen megéheztem, így elindultam Oravicán ételt venni. Ma is röhögök, de hülye voltam! Sehol semmi kaja nem volt, minden bolt üresen tátongott. Akkor már egy napja nem ettem, az utolsó a krivinai vacsora volt. A felsővárosban jöttem ki a boltból egyre dühösebben, egyre éhesebben, még a klasszikus „costiță cu fasole” sem volt, de amikor kimentem, mögöttem belépett egy helyi úriember. Egy kissé odébb megálltam, csak úgy. Hát mit láttam?! Hogy jön ki egy tele papírszacskóval. Nekiugrottam, hogy lássam, mi van benne. Hát kolbász, szalámi és telemea... A boltos fogott le, mert megvertem volna őket... Aztán lehiggadtam, de étel nem lett. Másnap elmeséltem a főnökömnek, aki nem szólt semmit. Egy óra múlva Cablea visszajött a városból. Bordiéknál volt, hozott egy tábla szalonnát, kenyeret és hagymát. Azt a májdáni ételt nem felejttem el, amíg élek, mert az mennyei eledel, amikor tényleg éhes az ember...

NYUGATI JELEN családod NAPILAPJA!

Az előfizetési feltételekről érdeklődjön a 0257-280-751-es telefonszámon.

A Szövétnek nonprofit jellegű, alapítványi kiadvány, önkéntes adományokból tartja fenn magát. A szerkesztők, szerzők honoráriumában nem részesülnek, a jövőre vonatkozóan sem ígérhetünk, köszöneten kívül, más elismerést.

**KERESSÉK, OLVASSÁK,
TÁMOGASSÁK
A SZÖVÉTNEKET!**

LAPZÁRTA

A következő, augusztusi számunk lapzárta július 25.; a megjelenést augusztus 20-ra tervezzük.

Köszönjük

Bali Erzsébet (Delicatese Kft.),
Budai Tibor,
Fogarasi István (Royal Standars Corp. Kft.),
Horváth Imre,
Koreck Aladár,
ft. Sándor Tivadar,
Szanda László (Rural Service Kft.)

nagylelkű támogatását.

Szövétnek

Aradi Kulturális Szemle
XXV. évfolyam, 3. (142.) szám



Kiadja:

Alma Mater Alapítvány, Arad

Web: www.almamaterarad.ro

Bankszámlaszámok:

RON: RO26 BRDE 020S V018 6677 0200
EUR: RO96 BRDE 020S V019 7886 0200
USD: RO20 BRDE 020S V020 2403 0200
HUF: RO71 BRDE 020S V032 8983 0200

Postacím:

310085 Arad

Str. Vârful cu dor nr. 22

Tel: +40/740-955132

+40/257-281140

E-mail: juhaszbela50@gmail.com

ISSN 1454 282 X

Főszerkesztő:

Juhász Béla

Szerkesztőbizottság:

Fekete Réka, Kocsik Krisztina, Matekovits Mihály, Pataky Lehel Zolt, Puskel Péter, Rudolf Ágnes, Siska-Szabó Hajnalka, Kurunczi Ferenc, Szilvágyi Zolt, Ujj János

Lapadminisztráció és terjesztés:

Szász Eszter

Korrektúra, technikai szerkesztés:

Rudolf Ágnes

Képszerkesztés: Allerhand István

Rovatcím-grafikák:

Fritz Mihály, Kettő Groza János,
Móré-Sághi Annamária

Címlapon: Ballagás –2021

(Mészár Zsófia felvétele)

A hátsó borítón:

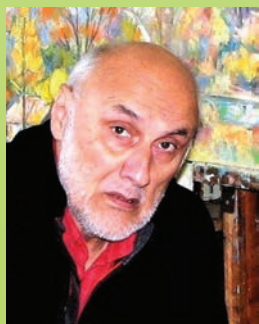
Gesztenyevirág naplementekor
(Allerhand István felvétele)

A terjesztésben együttműködnek:

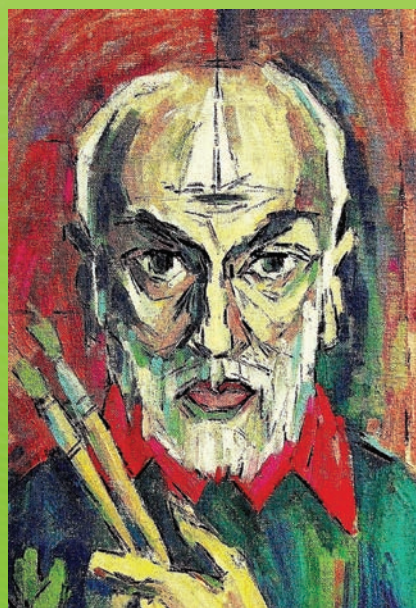
Almási Vince, Back Mária, Bartók Mária, Britrich Erzsébet, Czeglédi Judit, Erdélyi Ildikó, Gnandt János, Jerger Orsolya, Koreck Aladár, Molnár Andrea, Pirooska István, Szilvágyi Sándor, Tóth Hajnalka, Tóthpál Renáta, Zilahy András

Olaszóink megtalálják a Szövétneket a Jelen könyvesboltban, az egykori Tulipán melletti Souvenir Arad ajándékoltban, valamint egyházainknál és terjesztőinknél.

Nyomdai munkák: Trinom Kft.



VÁLOGATÁS TIBERIU CERCEL FESTMÉNYEIBŐL



Romhányi József
EGY BOLDOGTALAN SÜNNEK PANASZAI
A HALOVÁNY HOLDNÁL

– Sanyarú sors, te szabtađ rám gúnyámat,
cél tábláját az emberek gúnyának.

Engem senki sem cırógat, becézget,
mert bőřöm egy kicsikét recézett.

Hogy irigylem a nercet, a hódokat!

Nekik jár elismerés, hódolat.

Hányszor kértem a bennfentes rókától,
hogy legyen az én ügyemben prókátor.

Könyörögtem: Szólj a szűcsnek, bátyuska,
protezsálj be prémes állat státusba,
vagy vegyen be legalábbis bélésnek.

De hiába! Nem enged e kérésnek,

Értékemért agyon sose csapnának,
nem kellek én se muffnak, se sapkának...

Így kesergett sündörögve, bujkálva,
még egy fakír nem került az útjába.

Az felkapta, gyönyörködve vizsgálta:

– Jössz a szőges ágyamra, te kispárna!